

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MAJA KERŽAN

POLITIČNA PARTICIPACIJA MLADIH V SLOVENIJI

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MAJA KERŽAN

Mentor:izr. prof. dr. Marjan Brezovšek

POLITIČNA PARTICIPACIJA MLADIH V SLOVENIJI

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Zahvaljujem se vsem, ki so mi v času študija
in ob nastajanju diplomskega dela stali ob strani,
še posebej svoji družini in prijateljem.

Posebna zahvala velja tudi mentorju dr. Marjanu Brezovšku za spodbudo, potrpežljivost ter
vse koristne nasvete in pomoč pri pisanju.

POLITIČNA PARTICIPACIJA MLADIH V SLOVENIJI

V dobi spremenjenih življenjskih in vrednotnih orientacij ter naraščajoče individualizacije je prav, da vse državljanke zanima, kako je z javno sfero in politično areno. Tudi mlade, saj so mladi družbena skupina, od katere se da marsikaj naučiti. Politična participacija mladih se razlikuje od politične participacije ostalih pripadnikov družbe. Vendar kljub značilni nizki udeležbi mladih na volitvah in upadanju zanimanja za politična vprašanja ugotavljam, da interes med mladimi v Sloveniji vendarle obstaja. Mladi v Sloveniji izražajo nižji interes za konvencionalne, institucionalizirane oblike političnega delovanja, vendar izražajo interes za nove oblike politične participacije. Zanimajo jih nova družbena gibanja, podpisovanje peticij, interesne skupine, sodelovanje v demonstracijah (alternativne državljanske pobude). Razlike med spoloma v zanimanju ne obstajajo. Te so opazne le v višjem političnem interesu žensk za alternativne državljanske pobude. K politični participaciji mladih v Sloveniji vplivajo kazalniki, kot so spremljanje politike, zanimanje za politiko in pogovarjanje o politiki. Mladi svojih problemov ne zaznavajo rešljivih skozi politiko. Upadanje zanimanja za politiko izhaja tudi iz prehoda k novim moralnim usmeritvam ter iz vrednotnega obrata mladih. Mladi veliko bolj kot politiko, politične institucije in politične osebnosti cenijo zasebnost, privatno življenje ter druge vrednote.

Ključne besede: politična participacija, mladi, politični interes.

POLITICAL PARTICIPATION OF YOUNG PEOPLE IN SLOVENIA

In times of changing life orientations and value systems and of increasing individualisation, it is only right for all citizens to be interested in the public sphere and the political arena. This includes young people, as they are a social group from whom a lot can be learned. Political participation of the young differs from that of the other members of society. Nevertheless, despite a typically low election turnout among the young and a decreasing interest in political questions on their part, we can say there is an interest among the young in Slovenia after all. Although showing a lower interest in conventional institutionalised forms of political action, they are interested in new forms of political participation, including new social movements, signing petitions, interest groups and involvement in demonstrations (alternative citizen initiatives). Gender differences do not exist. They are only noticeable in a growing political interest of women in alternative citizen initiatives. Youth political participation in Slovenia is greatly influenced by indicators such as following politics, interest in politics and political discourse. This decreased interest in politics also results from a transition towards new moral orientations and a change in values. Young people cherish privacy, private life and other values over politics, political institutions and political personalities.

Key words: political participation, young people, political interest.

KAZALO

1. UVOD	8
1.1 Predmet analize	8
1.2 Namen dela	9
1.3 Metodološki okvir	11
1.4 Struktura diplomskega dela	11
2. OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	13
2.1 Opredelitev pojma politična participacija	13
2.1.1 Oblike politične participacije	18
2.1.2. Konvencionalna politična participacija	18
2.1.3 Dejavniki politične participacije	20
2.1.4 Oblika konvencionalne politične participacije - volitve	20
2.1.6 Problemi politične participacije	24
2.1.7 Nova družbena gibanja	26
2.2 Opredelitev pojma politična socializacija	29
2.3 Opredelitev pojma politična kultura	30
2.3.1 Politična kultura v Sloveniji	33
2.4 Opredelitev pojma mladina, mladost	34
3. POLITIČNA PARTICIPACIJA MLADIH V SLOVENIJI	40
3.1. Značilnosti politične participacije na Slovenskem	40
3.2 Razlogi preučevanja družbenega angažiranja mladih	44
3.3 Značilnosti politične participacije mladih	45
3.4 Vrednotni obrat mladih	45
3.5 Interes za politiko med mladimi v Sloveniji	49
3.6 Politika Evropske unije na področju mladih	52
3.7 Anketa mladih v Sloveniji	54
3.7.1 Potek raziskave	54
3.7.2 Rezultati raziskave	55
3.7.3 Zaključki in ugotovitve anketiranja	66
3.8 Mnenje sekretarja na Uradu Republike Slovenije za mladino	67
Delovanje Urada Republike Slovenije (RS) za mladino ter mnenje o politični participaciji mladih v Sloveniji (g. Jernej Dirnbek, sekretar na Uradu RS za mladino)	67
3.9 Mnenje slovenskih podmladkov	70

4. ZAKLJUČEK: TESTIRANJE HIPOTEZ IN PREDLOGI ZA NADALJNJA RAZISKOVANJA POLITIČNE PARTICIPACIJE	74
VIRI IN LITERATURA	77
PRILOGE	80
Priloga A: Anketa med mladimi v Sloveniji	80
Priloga B: Zapis mnenja gospoda Jerneja Dirnbeka (sekretarja na Uradu Republike Slovenije za mladino) o politični participaciji mladih v Sloveniji in o delovanju urada	82
Priloga C: Odgovori na zastavljena vprašanja slovenskih podmladkov	84

KAZALO TABEL

Tabela 3.7.2.1: Zanimanje za politiko _____	56
Tabela 3.7.2.2: Kaj te v politiki najbolj zanima? S čim se najbolj identificiraš? _____	56
Tabela 3.7.2.3: Spremljanje politike _____	57
Tabela 3.7.2.4: Pogovarjanje o politiki _____	59
Tabela 3.7.2.5: Zanimanje za politiko glede na spol _____	61
Tabela 3.7.2.6: Zanimanje za konvencionalne ali alternativne državljanske pobude glede na spol _____	62
Tabela 3.7.2.7: Spremljanje politike glede na spol _____	62
Tabela 3.7.2.8: Vpliv dosežene izobrazbe na zanimanje za politiko _____	63
Tabela 3.7.2.9: Vpliv dosežene izobrazbe na spremljanje politike _____	63
Tabela 3.7.2.10: Vpliv dosežene izobrazbe na pogovarjanje o političnem dogajanju _____	64
Tabela 3.7.2.11: Zanimanje za politiko glede na okolje, v katerem živijo mladi _____	65
Tabela 3.7.2.12: Zanimanje za politiko glede na starost _____	65

SEZNAM GRAFOV

Graf 3.7.2.1: Kaj te v politiki najbolj zanima? S čim se najbolj identificiraš? _____	57
Graf 3.7.2.2: Pogovarjanje o politiki _____	58
Graf 3.7.2.3: S kom se najpogosteje pogovarjaš o politiki? _____	59
Graf 3.7.2.4: Na podlagi česa, koga se odločaš na volitvah, če se jih udeležiš? _____	60

1. UVOD

1.1 Predmet analize

Velikokrat preberemo, da se naši politični nazori oblikujejo skozi razumsko razmišljanje, ko pretehtamo razloge za in proti, stehtamo dokaze in izdelamo zaključke. Ugotavljamo, da na naše politično prepričanje vplivajo številni dejavniki, ki pa se jih sploh ne zavedamo: vzgoja, resnost trenutnega položaja, v katerem smo, in osebne lastnosti, ki jih izkazujemo od ranega otroštva naprej. Fazo iz otroštva v odraslost imenujemo mladost. Gre za odločilni preskok v življenju ljudi. Mladina je beseda, brez katere skoraj ne mine dan, da je ne bi omenili. Govorimo, da ustvarja zgodovino. Prav zato je predmet najrazličnejših raziskav mnogih sociologov in psihologov.

Kako pa je z mladimi in politiko? Raziskave kažejo, da mlade interesira vse drugo, le politika ne. Vendar je na tem mestu pomembno in priporočljivo spremljati odzive mladine na družbene spremembe, v katerokoli stran le-ti pač gredo. Tematika mladine je aktualna, kar pa je tudi razlog za izbiro teme za mojo diplomsko nalogo. V diplomski nalogi se bom osredotočila na raziskovanje politične participacije mladih v Sloveniji. Osrednji poudarek bom namenila razumevanju politične participacije, saj sem mnenja, da prav ozko poimenovanje tega pojma vpliva na idejo celotne populacije o nizkem interesu mladih za politiko. Sama sem mnenja, da nek interes med mladimi za politiko obstaja. Morda mladih res ne zanimajo politične stranke, politične institucije, volitve, jih pa morda zanimajo druga področja politike, druge aktivnosti. Morda alternativne državljske pobude? Tako je več kazalcev, s katerimi lahko opredelimo politično participacijo. Prav zaradi tega je nujno sam pojem širše razumeti. Potem tudi napovedi o zanimanju mladih za politiko ne bodo tako črnoglede.

Udejstvovanje, participiranje mladih v političnem življenju odpira veliko vprašanj in zanimivih raziskovanj. Zavedam se, da je bilo veliko raziskav že narejenih, vendar želim tudi sama preučiti in ugotoviti, kako je s politično participacijo mladih v Sloveniji. Predvsem me bo zanimalo ali je res toliko nezanimanja, neinteresa za politiko ali se vendarle le kaže kak

interes med mladimi za politiko. To bom najlažje odkrila prav s stikom družbene skupine, o kateri je govora. Različnim mladim (ki so heterogena družbena skupina in se razlikujejo po spolu, starosti, izobrazbi, okolju) bom postavila anketna vprašanja ter na podlagi tega preučevala, kolikšen je interes, kako je s politično participacijo mladih v Sloveniji.

Predstavila pa bom tudi mnenje »dejavnih« mladih, mladih, ki so kakorkoli interesirani, vključeni v politiko in z njo povezanimi tematikami (slovenski podmladki). Za mnenje o politični participaciji mladih v Sloveniji pa bom vprašala tudi državni organ, ki je neposredno odgovoren za področje mladih. To je Urad Republike Slovenije za mladino. Torej bom poleg teoretičnih podlag predstavila tudi tri različne poglede, mnenja na izbrano tematiko.

Zavedam se, da imajo mladi spremenjene življenjske in vrednotne orientacije, kar se odraža na različnih področjih življenja, tudi v politiki. Vedno bolj pa sta prisotna tudi individualizacija življenjskih poti ter vzpon postmaterialnih vrednot. Vendar brez participacije ne bi bilo politike. Dejstvo je tudi, da se med različnimi skupinami prebivalstva pojavljajo neenakosti v obsegu politične participacije. In ker se politična participacija mladih razlikuje od politične participacije ostalih pripadnikov družbe, jo ravno to dela toliko bolj zanimivo za raziskovanja. Torej, kako je s politično participacijo mladih v Sloveniji?

1.2 Namen dela

V diplomskem delu želim preveriti, kako je s politično participacijo mladih v Sloveniji, saj raziskovalci mladine v različnih evropskih državah ugotavljajo, da so za mlade značilni nizka udeležba na volitvah, upadanje članstva v tradicionalnih institucijah, nezanimanje, majhen interes za politična vprašanja, kritičnost, nezaupanje ter celo apatija.

Osnovni cilj raziskovalnega projekta se zato veže na analizo politične participacije mladih v Sloveniji ter ugotovitev, kako je z interesom mladih. Ali je interes mladih za politična vprašanja res tako majhen? Ali pa mlade zanimajo drugačne, nove oblike politične participacije ter se s tem nek interes, zanimanje za politiko vseeno kaže? Malo mladih je popolnoma izključenih iz politike, saj mladi politični interes izražajo tudi z drugimi kazalniki, kot so zanimanje za politiko, spremljanje politike in pogovarjanje o politiki.

Izhajam iz predpostavke, da širok razpon razumevanja politične participacije, od ožjega, ki pomeni samo sodelovanje mladih na volitvah, simpatiziranje s strankami, do širšega, kjer politična participacija presega aktivnosti znotraj uveljavljenih političnih institucij (na primer nova družbena gibanja), vpliva na razumevanje mladih in njihov interes, zanimanje za politiko.

Na tem mestu postavljam sledeče hipoteze:

H0 = Mladi v Sloveniji izražajo nižji interes za konvencionalne, institucionalizirane oblike političnega delovanja (simpatiziranje s političnimi strankami in političnimi institucijami), kot pa za alternativne državljanske pobude (zanimanje za nova družbena gibanja, podpisovanje peticij in sodelovanje v demonstracijah).

H1 = Med mladimi v Sloveniji ne obstajajo razlike med spoloma v zanimanju (interesu) za politiko.

H2 = Mlade ženske v Sloveniji izražajo manjši interes za konvencionalne oblike političnega delovanja kot moški, vendar izražajo podoben ali višji politični interes za alternativne državljanske pobude.

H3 = Z večanjem dosežene izobrazbe se mladi v Sloveniji bolj zanimajo za politiko, jo bolj spremljajo in se o njej tudi več pogovarjajo.

Cilj naloge je ovreči ali sprejeti zadane hipoteze z analizo sekundarnih in z analizo empiričnih podatkov, pridobljenih posebej za namen te diplomske naloge.

Smoter naloge je pojasniti, da se mladi v Sloveniji med seboj zelo razlikujejo glede na spol, starost, okolje, iz katerega prihajajo in glede na izobrazbo. Kar posledično vpliva na neenako politično delovanje. Prav tako pa želim prikazati, kako se mladi, drugače kot ostala družba, vključujejo v politično dogajanje ter imajo tudi drugačne vrednote (obrat mladih v zasebnost in individualizem).

1.3 Metodološki okvir

Tematika naloge je zelo pestra, zato njeno obravnavanje temelji na uporabi različnih metod in na osvetljevanju problematike z različnih zornih kotov.

Tako bom uporabila naslednje metode:

- deskriptivno metodo (za pojasnitev in opisovanje osnovnih pojmov),
- analizo vsebin pisnih virov (Bela knjiga Evropske komisije »Nova vzpodbuda za evropsko mladino«),
- analizo sekundarnih virov (publikacije, zborniki, revije, članki, poročila, drugi relevantni viri),
- analizo vsebin relevantnih internetnih virov (Urad RS za mladino, internetne strani slovenskih podmladkov),
- metodo anketnega zbiranja podatkov, ki je uporabljena pri pridobivanju vseh, za raziskavo relevantnih podatkov, saj je najboljši način pridobivanja znanja o politični participaciji mladih v Sloveniji, čimbolj neposreden stik s samim predmetom raziskovanja,
- statistično obdelavo anketnih vprašanj ter grafični prikaz le-teh,
- strukturirani vprašalnik (poslana vprašanja slovenskim podmladkom)
- nestrukturirani intervju (mnenje g. Jerneja Dirnbeka, sekretarja na Uradu RS za mladino).

1.4 Struktura diplomskega dela

Diplomska naloga bo zaradi preučevanja zanimive in obsežne tematike, problematike politične participacije mladih v Sloveniji, razdeljena na štiri poglavja, ki bodo pomagala opisati in raziskati dejansko stanje v Sloveniji na tem področju.

V prvem, uvodnem poglavju, bom predstavila predmet analize, namen dela, osnovne cilje ter hipoteze, s katerimi bom operirala in jih testirala. Nadaljevala bom z drugim poglavjem, v katerem bom predstavila teoretične podlage in opredelila vse osnovne pojme, ki so pomembni za razumevanje tematike.

Največji poudarek bo namenjen pojmu politična participacija, kjer bom razložila vse dejavnike, značilnosti politične participacije, obe obliki političnih participacij ter priljubljenost posameznih oblik. Izpostavila bom tudi pomen politične socializacije ter nadaljevala z opisom politične kulture, kjer bo poseben poudarek namenjen politični kulturi v Sloveniji. Poglavje bom zaključila z razlago vloge in pomena mladosti kot prehoda od otroštva k odraslosti, zanimal pa me bo tudi status današnje mladine. Del poglavja bo namenjen politiki Evropske unije na področju mladih.

Tretje poglavje, imenovano politična participacija mladih v Sloveniji, bo vsebovalo razloge za preučevanja družbenega angažiranja mladih. Med drugim bom razlagala tudi o vrednotnem obratu mladih. Nadaljevala bom z značilnostmi politične participacije mladih v Sloveniji in s političnim interesom. Slednje bom tudi empirično preverila ter obenem navezovala na svoje hipoteze. V poglavje bom vključila tudi mnenje sekretarja na Uradu Republike Slovenije o politični participaciji mladih v Sloveniji ter mnenje slovenskih podmladkov. V zaključku bom povzela bistvene ugotovitve. Informacije pa podala v smiselni obliki ter predlagala različne ideje za nadaljnja raziskovanja politične participacije.

2. OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

2.1 Opredelitev pojma politična participacija

Najbolj pogost pojem, uporabljen v diplomski nalogi, bo vsekakor politična participacija. Zato je posebna pozornost namenjena prav temu pojmu. Torej, kaj pomeni politična participacija?

V slovarju pojem participacija pomeni (so)delovanje, udeležbo, prisotnost, interakcijo znotraj družbene skupine ali globalne družbe (Dolinar in Knop 1994: 777).

Politična participacija se je razvila iz ljudske suverenosti, ki se je v Evropi pojavila z javnim prostorom v sredini 18. st.

Vendar lahko o pojavu participacije govorimo že v obdobju atenske demokracije, kjer so v mestnih državah, imeli pravico do sodelovanja v javnih zadevah le moški. Javni prostor je tako omogočal sodelovanje državljanov in predstavnikov političnih institucij (Della Porta 2003: 64).

Različni avtorji različno opredeljujejo politično participacijo, in sicer:

»Politična participacija se nanaša na tiste aktivnosti zasebnih državljanov, ki so usmerjene v vplivanje na selekcijo vladnega osebja in/ali akcij, ki se jih loteva vlada« (Verba/Nic v Adam 1991: 104). Ta definicija izloča iz participacije različne pasivne oblike, kot sta spremljanje političnih dogodkov ali diskutiranje z drugimi o teh dogodkih. Orum je politično participacijo opredelil bolj splošno, in sicer »kot različnost načinov, na katere ljudje poskušajo izvajati vpliv na politične procese« (Orum v Adam 1991: 104).

Mohr označuje politično participacijo kot članstvo v organizacijah, ki neposredno ali posredno izvajajo vpliv na politični proces odločanja (Mohr v Adam 1991: 104). V podobni švedski raziskavi pa so izhajali iz opredelitve, po kateri je politična aktivnost z individualnega vidika racionalen poskus vplivanja na javno politiko v skladu s skupinskimi interesi (Szulkin v Adam 1991: 104).

Verba in Nic sta v svoj model vnesla naslednje modalitete (kanale) politične participacije:

1. sodelovanje na volitvah,
2. sodelovanje pri volilni kampanji,
3. komunalne aktivnosti,
4. posebne kontakte.

Politično participacijo lahko preučujemo tudi preko determinant, in sicer moramo upoštevati psihološke in socialne dejavnike, ki vplivajo nanjo. Pri tem mislimo na *politično kulturo, interes za politiko, stališča ter vpliv socialnoekonomskega statusa in načina mobilizacije*.

Vsem raziskavam je tako skupno, da se osredotočajo na tri glavna vprašanja, in sicer:

- a) Kateri so glavni kanali participacije in v kakšnem obsegu (intenziteti) so uporabljeni?
- b) Katere socialne skupine se najpogosteje poslužujejo teh kanalov?
- c) Katere spremenljivke najbolj vplivajo na intenzivnost in oblike politične participacije?

(Adam 1991:105).

Politična participacija označuje vse prostovoljne akcije, s katerimi posamezniki skušajo vplivati na oblikovanje javnih politik. Prostovoljnost posameznikov pa je pogojena tudi s političnim sistemom. Čeprav je politična participacija najpogosteje enačena le z volitvami in referendumi, obstajajo še številna druga dejanja posameznikov, pri čemer pa gre lahko ali za legalne ali za ilegalne dejavnosti (Axford 2002: 121).

Politična participacija je vključenost posameznika v politični sistem na različnih ravneh dejavnosti, segajočih od popolnega nezanimanja do zasedanja politične funkcije; so tiste države državljanov, katerih cilj je vplivati na politični proces, v najožjem pomenu pa tudi prostovoljno izpostavljanje političnim sporočilom (branje časnikov, gledanje televizijskih poročil, ...) (Della Porta 2003: 64).

Brezovšek (1995) o splošni opredelitvi pojma participacija meni, da gre za dejavnost, aktivnost, kjer je posameznik udeležen ali pa sodeluje z drugimi v nekaterih družbenih procesih. Politična participacija je tako dobra za individualne državljane kot za sistem. Je notranje zaželen cilj kot tudi sredstvo za druge cilje. Varuje svobodo, spodbuja enotnost in pospešuje stabilnost.

Participirati pomeni prizadevati si, v katerikoli vrsti političnega sistema, vplivati na delovanje svojih vladajočih. Politična participacija se osredotoča na dnevni red in politike, ali pa le na implementacijo oziroma izvrševanje. Lahko je dobra ali slaba ali pa oboje, odvisno od vrednot, ki jih nekdo poskuša uveljaviti, in pogojev, v katerih se participacija odvija (Brezovšek 1995: 201–202).

Točno definicijo participacije z jasno opredeljenimi mejami lahko poudarimo v nekaj kriterijih, in sicer govorimo o participaciji glede na posameznike. Ta participacija je prostovoljni proces, nanaša se na določeno dejavnost in je usmerjena k vplivanju na vlado (oblast). Problem raziskovanja participacije je ravno v razkoraku med normativno opredelitvijo in stvarnostjo participacije (Brezovšek 1995: 202–203).

Takšna opredelitev določa tako horizontalno razsežnost politične dejavnosti (**raven politične informiranosti, interes za politiko**) kot tudi vertikalno razsežnost (**vpliv na selekcijo voditeljev in vladno dejavnost**). Ideja participacije tako počiva na hoteti (osebni angažiranju) kot na moči (ljudskem nadzoru) posameznika glede na nadzor oblasti.

Kot **glavne oblike politične participacije** Brezovšek (1995: 203) našteva:

- glasovanje na lokalnih in državnih volitvah,
- glasovanje na referendumih,
- agitiranje in sodelovanje v volilni kampanji,
- aktivno članstvo v politični stranki,
- aktivno članstvo v skupini pritiska,
- sodelovanje v političnih demonstracijah, štrajkih s političnimi cilji in podobne aktivnosti za spremembo javnih zadev,
- različne oblike državljanske nepokorščine, kot je na primer odklonitev plačila davkov ali pa držanje predpisanega reda,
- članstvo v vladnih svetovalnih organih,
- članstvo v potrošniških svetih za industrijo v javni lasti,
- klientelistična vključenost v uresničevanje socialne politike,
- različne oblike skupnega delovanja, na primer glede okoljevarstvenih problemov na lokalni ravni.

Politično participacijo lahko delimo na aktivno in pasivno. Milbrath meni, da vsak človek v političnem sistemu deluje vsaj pasivno. Pri tem misli na dejanja, kot je plačevanje davkov, spoštovanje zakonov, zagotavljanje reda in varnosti.

Gre za ločevanje med pasivnim in neaktivnim političnim obnašanjem. Sem spada na primer neudeležba na volitvah (glej Milbrath 1965).

Brezovšek (1995: 203) meni, da malo ljudi misli, da je politična participacija slaba stvar, kajti mnogi jo priporočajo kot enega od dejavnikov uspešnosti, in sicer v smislu, da je zadovoljstvo s sistemom povezano s stopnjo in naravo paticipacije.

Lahko pa bi se tudi demokracija kvalitativnoboljšala in mogoče postala bolj učinkovita, če bi se stopnja participacije povečala skozi obstoječe kanale ali pa skozi dodatne, ki naj bi jih vzpostavili. Lijphart (1997: 524) meni, da sta politična enakost in politična participacija temelja demokratičnih idealov. Lahko sta popolnoma združljivi. Vendar je na primer že sodelovanje v praksi močno neenako. In neenaka participacija pomeni neenak vpliv, kar je velika dilema predstavniške demokracije, v kateri so izvoljeni predstavniki odvisni prav od participacije državljanov. Prav tako pa tudi neenakost zastopanosti in vpliva nista naključno razporejeni, ampak sistematično usmerjeni v korist privilegiranih državljanov, tistih z višjimi dohodki, večjim bogastvom in boljšo izobrazbo, zoper tistim, ki niso tako privilegirani.

Številne raziskave so odkrile, da demokracija živi v sožitju z zelo nizkimi stopnjami participacije. Lester Milbrath (1965) je ugotavljal, da sodi med *gladiatorje* (tu gre za aktivno članstvo v politični stranki, za simpatizerje, za udeležbo na sestankih forumov, za pridobivanje sponzorskih sredstev, kandidiranje za javne/strankarske funkcije in opravljenje javne/strankarske funkcije) komaj sedem odstotkov državljanov, medtem ko med *gledalce* (to so opazovalske funkcije, in sicer izpostavljanje političnim stimulusom, udeležba na volitvah, spodbujanje političnih razprav, prepričevanje drugih, kako naj volijo, nošenje priponk, nalepke na avtomobilih (Milbrath v Molan 2005: 13), sodi le šestdeset odstotkov prebivalcev. Med *otopele*, kakor je Milbrath poimenoval ljudi, ki jih politika sploh ne zanima, pa sodi trideset odstotkov prebivalcev (Della Porta 2003: 66).

Politična participacija, ki deluje na določenem kontinuumu, temelji na sledeči hierarhiji:

- apatičnost, opazovalske aktivnosti, prehodne aktivnosti, gladiatorske aktivnosti in politika kot poklic (Milbrath v Židan 2003: 330).

Podobno sta politično participacijo raziskovala tudi Verba in Nic, in sicer leta 1972. Ugotovila sta, da je 22% državljanov popolnoma nedejavnih, 20% državljanov zanimajo le lokalne zadeve, 4% državljanov se zanima le za tisto, kar jih neposredno zadeva, 15% se jih vključuje v specifične kampanje in le 18% državljanov je takih, ki se vključujejo v celoten spekter političnih zadev (Della Porta 2003: 66).

Ob tem je pomembno dodati tudi, »da se med različnimi skupinami prebivalstva pojavljajo neenakosti v obsegu politične participacije in zatorej v obsegu političnega vpliva. Kot je pokazala Milbrathova raziskava (Milbrath 1965), dosegajo najvišje ravni ob enakih pogojih:

a) tisti, ki imajo višjo raven izobrazbe,

b) tisti, ki prihajajo iz srednjega sloja, v primerjavi s tistimi, ki sodijo v delavski razred,

c) moški v primerjavi z ženskami,

d) ljudje v srednjih starostnih skupinah (ne premladi in ne prestari),

e) poročeni v primerjavi s samskimi,

f) prebivalci mest v primerjavi s prebivalci podeželja,

g) tisti, ki živijo v določenem kraju dlje, v primerjavi s tistimi, ki se naselijo na novo,

h) tisti, ki sodijo k narodnostni večini,

i) tisti, ki so družbeno angažirani in/ali vključeni v različne organizacije« (Della Porta 2003: 69).

2.1.1 Oblike politične participacije

Znotraj politične participacije in na podlagi Milbrathove hierarhije poznamo različne oblike konvencionalnih in nekonvencionalnih oblik politične participacije. Značilnosti obeh oblik opisujem v nadaljevanju.

2.1.2. Konvencionalna politična participacija

Konvencionalna politična participacija zajema obnašanje, ki je sprejemljivo za dominantno kulturo posamezne države. Cilj vsake demokracije je imeti konvencionalno politično participacijo, ki dovoljuje običajnim državljanom, da posredujejo svoja mnenja, interese, potrebe in predloge vladi, saj to ljudem daje občutek sooblikovanja političnih odločitev. Znotraj konvencionalnih oblik politične participacije ločimo med akcijami, ki podpirajo politiko vladajočih, in med akcijami, ki skušajo spremeniti vladno politiko, da bi služila njihovim ciljem.

Konvencionalne oblike politične participacije imajo različne stopnje pobud, in sicer:

- **nizka stopnja pobude:** boji, povezani z volitvami kot mehanizmom participacije, nošenje priponk, spremljanje dogajanja preko televizije, obešanje panojev itd.,
- **visoka stopnja pobude:** udeležba na strankarskih srečanjih, prepričevanje drugih, kako naj volijo in delovanje v političnih kampanjah, pisanje pisem nosilcem javnih funkcij, prisostvovanje na zasedanjih zakonodajnega telesa (Janda in drugi 1992: 233–237).

Konvencionalna politična participacija zajema institucionalizirane oblike političnega delovanja državljanov, ki pa so: politična razprava, volilna kampanja in glasovanje (Janda in drugi 1992).

Kateri so tisti dejavniki, ki vplivajo na večji interes, zanimanje za konvencionalne oblike politične participacije?

Milbrath (1965) pravi, da je konvencionalna politična participacija povezana s socialno-ekonomskim položajem, saj naj bi se ljudje z višjim socialno-ekonomskim položajem bolj pogosto udeleževali volitev, naj bi bili pogosteje vključeni v politične stranke ter sodelovanje v političnih in drugih aktivnostih.

Politična aktivnost pa je povezana tudi s splošno aktivnostjo v družbenem življenju, ker je politična participacija višja, če je tudi raven družbenih in organizacijskih aktivnosti višja. Pozitiven vpliv na politično participacijo naj bi imela tudi velikost skupnosti, v kateri posamezniki živijo. Prav tako pa so pomembne tudi spodbude iz okolja, saj naj bi ljudje iz urbanega okolja bolj politično participirali kot ljudje s podeželja ter bolj izobraženi več kot manj izobraženi in moški več kot ženske. Zelo pomemben je tudi dohodek, saj višji kot je, bolj so ljudje politično aktivni. Pozitiven vpliv na politično participacijo ima tudi stimulus iz okolja oziroma to, da ljudje dolgo časa živijo v istem kraju ali pa da se skozi več generacij ukvarjajo z istim poklicem.

Na politično participacijo vpliva tudi to, ali je posameznik poročen ali ne, saj naj bi bili poročeni ljudje bolj politično aktivni od neporočenih. Pogosto pa tudi velja, da partnerja podpirata isto politično opcijo.

Izjemno velik vpliv ima izobrazba, saj se bolj izobraženi bolj zavedajo vpliva vlade in njenih ukrepov na posameznike, imajo več političnih informacij, imajo mnenja o širšem spektru političnih vprašanj, se pogosteje udeležujejo pogovorov o politiki, se počutijo bolj sposobne vplivati na vlado in njene odločitve ter so bolj verjetno člani kakšne organizacije.

Zanimiv vpliv ima tudi vera, saj naj bi bili politično najbolj aktivni prav židje, ki želijo s politično aktivnostjo spremeniti diskriminatorno stanje, sledijo jim katoliki in protestanti.

Politična participacija mladih se danes razlikuje od politične participacije ostalih pripadnikov družbe. Prav tako pa je tudi današnja participacija drugačna kot pred nekaj desetletji. Velja pa, da je konvencionalna politična participacija povezana z življenjskim ciklusom. Tako naj bi v mladosti naraščala, dosegla svoj vrh v štiridesetih in petdesetih letih življenja, nato pa postopoma upadala. Mladi se ne začnejo ukvarjati s politiko, dokler ne dobijo zaposlitve ter si ustvarijo dom in družino (Milbrath 1965: 133).

2.1.3 Dejavniki politične participacije

Kateri so tisti dejavniki, ki najbolj vplivajo na konvencionalno politično participacijo?

To so (Della Porta 2003: 67):

- raven izobrazbe: bolj izobraženi so bolj politično aktivni,
- socialni položaj: ljudje iz srednjega in višjega družbenega položaja se bolj vključujejo v politične aktivnosti,
- spol: moške politika bolj zanima kot ženske,
- starost: najbolj politično aktivni so ljudje v srednjih starostnih skupinah,
- zakonski status: poročeni ljudje se bolj vključujejo v politične aktivnosti kot neporočeni,
- kraj bivanja: prebivalce mest politika bolj zanima kot prebivalce vasi,
- čas naseljenosti na določenem kraju: tisti, ki živijo dalj časa v nekem kraju, so bolj politično aktivni kot tisti, ki se nekam naselijo na novo,
- pripadnost narodnostni večini/manjšini: pripadniki narodnostne večine se bolj vključujejo v politične aktivnosti kot pripadniki manjšin,
- družbena angažiranost: tisti, ki so vključeni v različne organizacije oz. so družbeno angažirani, so tudi politično bolj aktivni.

2.1.4 Oblika konvencionalne politične participacije - volitve

Volitve pogosto imenujemo srčika političnega procesa. V vseh demokratičnih državah pomenijo temelj legitimnosti nosilcev politične moči. So splošno sprejeta demokratična osnova in hkrati način konstituiranja političnega predstavništva, so tudi nujen pogoj za vzpostavitev in ohranitev sodobne pravne države. Od vseh oblik politične participacije so bile le volitve dostopne na univerzalen način, ki množično vključuje državljane. Služijo pa predvsem izražanju javnega mnenja (Brezovšek 2004: 37).

V zadnjih desetletjih je prišlo do upadanja te konvencionalne politične participacije. Desetletja je bilo videti, da je politično predstavništvo utemeljeno na močnih in stabilnih odnosih zaupanja med volilci in političnimi strankami, z veliko večino volivcev, ki se identificirajo s strankami oziroma so lojalni posameznim strankam.

Danes pa volivci na vsakih volitvah glasujejo drugače. Javnomenjske raziskave kažejo na povečanje števila tistih, ki se ne identificirajo z obstoječimi strankami. Volilni rezultati se tako zelo spreminjajo, in sicer tudi v primeru, da se družbenoekonomski in kulturni izvor ne spremeni (glej Brezovšek 2002: 51–65).

V preteklosti je stranka predlagala volivcem program, ki naj bi ga uresničila, če pride na oblast. Sedaj pa je volilna strategija kandidatov in strank zasnovana na oblikovanju neopredeljene predstave, imidžu, kjer so vidno izpostavljene osebnosti voditeljev. Politične preference državljanov so v večji meri izražene z javnomnenjskimi raziskavami in prek organizacij, ki spodbujajo določeno politiko, ne želijo pa vladati. Zahteve državljanov se vse bolj izražajo skozi vzpon novih političnih gibanj in organizacij, med katera spadajo razna družbena gibanja (Brezovšek 2002: 65–66).

Ta pojav imenujemo antipolitika in nadomešča apatičnost ljudi do standardnih centrov moči. Gibanja predstavljajo tudi »opozicijo« političnim strankam. Volitve tako niso več edino sredstvo, s katerimi državljanji poskušajo uresničiti posamezne politike. V politični areni vse bolj prevladujejo tehnične spretnosti. Politiki prihajajo na oblast na podlagi svojih medijskih talentov, ne pa zaradi podobnosti s svojim volilnim telesom. Zato se tudi vedno bolj povečuje razkorak med oblastjo in družbo. Ta novi pojav, lahko označimo kot »tribunal javnosti« ali pa »avdiencijska demokracija« (Brezovšek 2002: 66).

Za novo obliko političnega predstavništva je značilno naslednje:

Personalizacija volilne izbire: pomeni večanje individualnosti kandidata. Volivci vse bolj glasujejo za osebe in ne več za stranke. Kampanje in volitve so osredotočene na osebnost voditelja stranke ali izpostavljene osebnosti stranke. Stranke so sredstvo v službi voditelja. To pa zaradi tega, ker kanali političnega komuniciranja vplivajo na naravo predstavniških odnosov, saj na primer radio in televizija omogočata neposredno komunikacijo z volivci brez posredovanja strankarske mreže. Televizija omogoča izstopanje ter vidnost individualnosti kandidatov. Uspešni komunikatorji obvladajo tehniko množičnih komunikacij. Drugi razlog pa so nove razmere, v katerih so se znašli izvoljeni predstavniki.

Namreč obseg vladne dejavnosti se je močno povečal, kandidatom je težko dajati konkretne obljube, odločitve so vse bolj zapletene, problemi pa vse manj predvidljivi, zato kandidati rajši izpostavljajo svojo osebnost, gradijo na osebnem zaupanju, nočejo si mazati rok z obljubami.

Splošni okviri volilne izbire: glede na okvir ali raven volilne izbire se spreminja volilno ravnovesje. Volivci glasujejo za različne stranke na predsedniških, zakonodajnih in lokalnih volitvah, njihove odločitve pa so odzivne na probleme, ki so izpostavljeni v volilni kampanji. Volivci se odzivajo na ponudbe politikov, kar še posebej velja za mlade. Tako postajata politična scena in demokratična politika (volitve) pogosto analizirani kot trg (ponudba in povpraševanje).

Personalni in strankarski imidž: pomeni, da sta za politike vedno bolj pomembna izgled in ugled. Predstavniki so izvoljeni na podlagi imidža. Ni več toliko pomembna politična vsebina, ampak je vedno bolj poudarjena medijsko izoblikovana podoba v javnosti. Posamezniki so izvoljeni na podlagi svoje podobe v javnosti in ne toliko na podlagi shematičnih predstav, zato imajo večjo svobodo delovanja po volitvah. Tako je ohranjena delna neodvisnost kandidata. Oblikovalo pa se je tudi predstavništvo z novimi protagonisti. Govorimo o nestalnih volivcih, o vedno večji vlogi množičnih medijev in javnomnenjskih anket. Volivci vedno bolj nihajo, prav tako pa sodobni razvoj v demokratični politiki, tudi v Sloveniji, beleži vedno večji zaton političnih programov, slabitev strankarske identifikacije in naraščanje vloge elite medijskih ekspertov (Brezovšek 2002: 65–67).

2.1.5 Nekonvencionalna politična participacija

Na račun krepitve nekonvencionalnih oblik politične participacije, v 90-letih prejšnjega stoletja v Zahodni Evropi, se je močno okrepila politična participacija (glej Brezovšek 2002).

Kako lahko opredelimo to obliko politične participacije? Nekonvencionalno politično participacijo lahko opredelimo kot dejanja, ki odstopajo od vladajočih kanalov in prevladujoče kulture, in je kot taka dokaj stresna za vse, ki participirajo, kakor tudi za njihove nasprotnike (Janda 1992: 228).

Nekonvencionalne oblike politične participacije so lahko tudi bolj učinkovite oblike političnega delovanja, h katerim se zatečejo skupine, ki so v slabšem položaju in kadar jim volilni proces ne more zadovoljivo posredovati nasprotujočih si želja.

Gre za močnejša participativna dejanja, kot so: protesti, demonstracije, nemiri, nasilje ali celo oborožene revolucije. Včasih je dovolj že samo grožnja, da bo posamezna skupina uporabila eno izmed takšnih oblik politične participacije, kar pripomore k temu, da se oblast vzdrži dejanj, ki bi lahko škodovala posamezni skupini državljanov (Brezovšek 1995: 200).

Nekonvencionalna politična participacija je tudi uprizarjanje stavk, izpisovanje grafitov s sovražno vsebino, nasilne demonstracije. Posamezne skupine oziroma interesne skupine uporabljajo te oblike politične participacije, ker želijo doseči politične koristi, medtem ko še vedno delujejo znotraj sistema. Manjšine, kot so na primer črnci ali na primer ženske, so morale v zgodovini večkrat uporabljati nekonvencionalne oblike politične participacije, da so zmagale v pravici do volitev (Janda 1992: 228–232).

Politična participacija je tok oziroma proces vplivanja navzgor, ki oblikuje vladne dnevne rede in opredeljuje politike. Po navadi je mirna, vendar lahko postane tudi neukrotljiva. S tem mislimo na to, da široko razširjeni protesti in predvsem politično nasilje odražajo odsotnost participativnih institucij in procesov. Tako je protest lahko antiteza participacije. Vendar je kljub temu, vsaka oblika politične participacije, tudi nekonvencionalna, dobra tako za individualne državljane, kot za sistem, ker je tudi z nekonvencionalnimi oblikami politične participacije lahko dosežen notranje zaželen cilj. Saj se tudi z njenimi oblikami varuje svoboda, spodbuja enotnost in pospešuje stabilnost (Brezovšek 1995: 201).

V sedemdesetih letih je Dalton (v Della Porta 2003:69) zaznal hitro rast novih in nekonvencionalnih oblik politične participacije. Tako razločuje med naslednjimi oblikami:

1. pisma bralcev,
2. sodelovanje v bojkotu,
3. samozmanjševanje davkov ali najemnin,
4. zasedba poslopij,

5. cestne zapore,
6. podpisovanje peticij,
7. sedeči protesti,
8. udeležba v mirovnih sprevodih,
9. povzročanje škode na gmotnih dobrinah,
10. nasilje nad ljudmi.

Vsa ta kolektivna dejanja krepijo občutke pripadnosti vseh sodelujočih in spreminjajo identiteto posameznikov. Znotraj skupine se krepí čustvena pripadnost. Zastavljene cilje bodo dosegli le tako, da bodo vsi delovali za dosego skupnega cilja ter se zavedali, da znotraj kolektiva ne obstajajo posamezniki, temveč so vsi celota (Pizzorno v Della Porta 2003: 72).

2.1.6 Problemi politične participacije

Postavlja se vprašanje, do katere stopnje je politična participacija primerna. Govorimo o problemu participacije. Opaziti je možno veliko abstinenco oziroma zadržanost pri političnem udejstvovanju. Vendar je določena raven zadržanosti za demokracijo tudi koristna, tako da ni nujno, da neparticipacija predstavlja neko zlo.

Neparticipacija lahko pomeni znak soglasja s tistimi, ki imajo politično oblast. Velik problem pa je neenaka zastopanost vseh družbenih kategorij oziroma manjša vključenost predvsem žensk, mlajših, manj izobraženih ter tistih z nižjimi prihodki. Ta izključenost je problematična z vidika pasivne participacije, v smislu sodelovanja pri izbiri kandidatov, kakor tudi z vidika aktivne participacije, ki vključuje kandidiranje na volitvah.

Problem je tudi v tem, da je vse prevečkrat politična participacija omejena le na politično področje, kar pa ni najbolje, saj bi bila potrebna tudi širitev na ostala področja človekovega življenja. Pogostost in klasificiranje volitev glede na pomembnost s strani državljanov prav tako predstavljata problem politične participacije, saj volitev ne moremo deliti glede na njihovo pomembnost, kajti vsake volitve so pomembne (Tomšič 2002: 42–44).

Kako je s povezanostjo obeh oblik politične participacije? Konvencionalna in nekonvencionalna politična participacija sta v medsebojni odvisnosti, saj posamezniki, ki se zanimajo za politiko, pogosto želijo uporabiti razpoložljiva sredstva za doseg svojega vpliva na oblast. Tako pride do križanja teh dveh oblik participacije.

Ločimo:

- a) Nedejavne, ki prebirajo kar je zapisano o politiki, ali podpišejo peticijo,
- b) Konformiste, ki se občasno vključujejo v konvencionalne dejavnosti,
- c) Reformiste, ki poleg konvencionalnih oblik participacije posegajo tudi po zakonitih oblikah protestov, demonstracij,
- d) Aktiviste, ki se poleg večine oblik participacije občasno udeležujejo tudi nezakonitih oblik protesta,
- e) Protestnike, ki zavračajo vse konvencionalne oblike participacije in se poslužujejo le nekonvencionalnih oblik (glej Della Porta 2003:70).

Pri večini konvencionalnih oblik politične participacije je socialno-ekonomski indikator zelo pomemben dejavnik, saj naj bi višja izobrazba, višji prihodki bolj vplivali na zavedanje vpliva politike na njihova življenja. Medtem ko je nekonvencionalna politična participacija manj povezana s socialno-ekonomskim statusom. Saj se političnih protestov ponavadi udeležujejo predvsem tisti z nižjim ekonomskim statusom in predvsem mladi, pri katerih je bolj prisoten občutek neusposobljenosti, da bi participirali v večji meri (Janda in drugi 1992: 252).

Zelo pomembni so tudi motivi, ki posameznike vodijo do odločitve, da sodelujejo oziroma ne sodelujejo v različnih oblikah politične participacije. Motivi se razlikujejo in v večji meri temeljijo na posameznikovem osebnem odnosu oziroma želji po političnem sodelovanju, lahko pa se pojavljajo tudi motivi, ki temeljijo na tradiciji. Ti pri posamezniku vzbujajo občutek dolžnosti, da politično participira.

Politična participacija je opredeljena tudi skozi vrednote, kot so: svoboda, enakost in red. Vsak posameznik mora biti svoboden, da lahko participira ali da ne participira pri političnih odločitvah tako, kot si sam želi. Svoboda pomeni, da posamezniki svobodno uporabljajo svoja znanja, moči organiziranja ter svoje premoženje in druge vire.

Vsakemu posamezniku oziroma državljanu mora biti dana enaka možnost vplivanja na delovanje nosilcev oblasti, pri čemer ne sme biti nobenega razlikovanja glede na premoženje, znanje, spol, izobrazbo in druge socialno-ekonomske lastnosti. Volitve so najboljši predstavnik enakosti kot vrednote politične participacije že zaradi formalnega pravila: en človek, en glas, kjer razlike posameznikov v virih niso pomembne.

Participacija je povezana tudi z redom, saj na primer nekatere politične participacije promovirajo red. To so volitve ali pa zvestoba politični stranki. Kot primer nereda lahko omenimo proteste. Tako so politični sistemi lahko ustrahovani z nekonvencionalnimi oblikami politične participacije, kot so protesti, demonstracije ali druge oblike upora.

Politična participacija in neparticipacija sta pomembni za učinkovito delovanje posameznega političnega sistema, ki temelji na demokraciji. Posameznik je svoboden pri svoji odločitvi, ali želi participirati ali tega ne želi. Pogostokrat se neparticipacija povezuje s predpostavko, da posamezniki soglašajo s predstavniki oblasti, medtem ko bi v tem primeru participacija nakazovala na politično nestrinjanje (glej Janda in drugi 1992: 256–258).

2.1.7 Nova družbena gibanja

Kakšen je interes med mladimi v Sloveniji za nova družbena gibanja? Ker gre za alternativno državljansko pobudo, ki mlade pritegne, je posebna pozornost namenjena tudi temu pojmu. Kakšne so značilnosti družbenih gibanj?

Družbena gibanja lahko opredelimo na veliko načinov. Značilno je, da gre pri družbenem gibanju za posebno zvrst kolektivne akcije ter za sklop vedenj, ki prekoračujejo norme in institucionalna pravila političnega sistema. Večinoma temeljijo na konfliktu, družbena skupina pa je v boju za ohranjanje ali spreminjanje obstoječe ureditve. Lahko rečemo, da je to kolektivna akcija za sprožanje ali preprečevanje družbenih sprememb.

Značilnosti:

- a) gre za neinstitucionalizirane oblike udeležbe v politiki, ki potekajo le ob minimalni koordinaciji,
- b) značilna je sorazmerna nestrukturiranost,
- c) med udeleženci ni organizacijske hierarhije, razmerja potekajo horizontalno, intenzivnost in stalnost delovanja pa padata od članov jedra gibanja do aktivistov, simpatizerjev in podpornikov,
- d) vodja družbenega gibanja se izloči kot karizmatična oseba, ki ji drugi zaupajo in nanjo prenesejo pravico komuniciranja z javnostjo v imenu gibanja. Vodja tako ni demokratično izvoljen, kot v demokratičnih ustanovah (Fink-Hafner 2001: 23–25).

Pomembna razlika med družbenim gibanjem in politično stranko je ideologija. Ideologija pri družbenem gibanju je vrednotena kot skupni imenovalec, izraz kolektivne identitete in mobilizacije pripadnikov družbene skupine, medtem ko ideologija pri politični stranki pomeni seznam zamisli javnih politik, za katere stranka v boju za oblast deklarira, da jih bo ob prevzemu oblasti (pre)oblikovala in izvajala. Družbeno gibanje je neprofesionalno in občasno politično delovanje, medtem ko politična stranka deluje kontinuirano in profesionalno. Čeprav sta družbeno gibanje in politična stranka zelo različna politična fenomena, pa stopata tudi v vzajemna razmerja. Na njih najbolj vplivajo tako interne spremembe kot tudi spreminjanje družbenega in političnega okolja (Fink-Hafner 2001: 23–25).

V Sloveniji so se prav izobraženi ljudje lotili ustanavljanja alternativnih oblik družbenega dela, oblikovanja alternativnih predlogov glede spreminjanja izobraževalnega sistema in sprožanja alternativnih procesov v kulturi in politiki. Mladi so transformirali slovensko družbo ter ukinjali stigme nad marginaliziranimi skupinami ljudi (Fink-Hafner 1992: 72–73).

Nova družbena gibanja so so-determinirana z lastnimi učinki, saj s spreminjanjem okolja, spreminjajo tudi okoliščine svojega nastanka in delovanja, kar pa ponovno terja »rojstvo« novega gibanja (Fink-Hafner 1992: 28–31).

Na Slovenskem so nova družbena gibanja med tistimi subjekti, ki so vzpostavljali civilno družbo in vnašali v javno življenje prve elemente ideološkega in političnega pluralizma. Vzniknila so iz novih in revitaliziranih, postmoderno razumljenih tematik, kot so na primer mir, nasilje, pravice družbenih manjšin, socializacija istospolno usmerjenih ljudi, human odnos do naravnega okolja in tako dalje.

Ta gibanja so delovala po specifičnih strukturnih načelih. Povezujejo jih s spremembami v družbeni zavesti. Govorimo o tako imenovani »tihi revoluciji« v družbenih vrednotah ali pa s spremembami v socialni strukturi sodobnih, zlasti industrijsko razvitih družb. Med družbene nosilce omenjenih procesov spreminjanja sodobnih družb se največkrat omenja marginalne družbene skupine, večinoma gre za nezaposlene, premalo plačane zaposlene s parcialnim delovnim časom, za mladino, ženske, za ekološko prizadete ljudi in za tiste, ki živijo v urbanih središčih. Družboslovci večinoma poudarjajo pomen t. i. novih srednjih slojev in mladine pri vzpostavljanju in širjenju delovanja družbenih gibanj (Fink-Hafner 1992: 66–67).

Nova družbena gibanja so vzniknila v Zahodni Evropi ob koncu sedemdesetih let in dosegla vrhunec sredi osemdesetih let tudi v nekaterih socialističnih državah. Tudi na Slovenskem so prinesla dodaten izziv v politologijo. Ta gibanja so stopila v politologijo skupaj in z rojstvom »nove politike«, ki je postala skupno ime za splet družbenih sprememb in političnih inovacij, značilnih predvsem za razvite zahodnoevropske države. V prvi vrsti je šlo za krepitev in širitev »postmodernih vrednot« (Inglehart v Fink-Hafner 2001: 27). Nova družbena gibanja postavljajo in izražajo nove vrste političnih zahtev. Za doseg te ciljev so uporabljala dokaj neznana sredstva, na primer bojkote, stavke, peticije (Kaase in Newton 1999: 46).

Imenujejo jih tudi gibanja identitetnih politik, saj gre za pripadnost določeni marginalizirani ali zatirani skupini. Odigrala so eno najpomembnejših vlog v različnih obdobjih te dobe (okoljska, feministična, ...). Razlikujejo pa se glede na to, kako definirajo samo sebe, glede na nasprotnike in glede na deklarirane družbene cilje (Mencin Čeplak 2002: 242–243).

Značilnosti novih družbenih gibanj je leta 1987 opisoval tudi Offe (Offe v Fink-Hafner 2001: 28). Opredelil je glavne akterje novih družbenih gibanj, in sicer je rekel, da gre ponavadi za novi srednji sloj, za mlade, zaposlene zlasti v humanitarnih dejavnostih ter za marginalne družbene skupine, kot so na primer homoseksualci. Najbolj pogoste tematike so mir, ekologija, človekove pravice, neodtujene oblike dela, kot glavno vrednoto pa poudarja osebno samostojnost in identiteto, nasproti centraliziranemu nadzoru. Načini akcije so ponavadi interni, neformalni, spontani, zunanji, protestnih oblik ter pretežno zasnovani na negativnih zahtevah.

Struktura teh gibanj je po večini sestavljena iz mladih in izobraženih ljudi, zaposlenih na področju humanih uslug. Značilno pa je tudi, da so metode delovanja zelo pestre, po večini gre za aktivnosti na ulici, s čimer se pojmuje stojnice, demonstracije, deljenje latakov. Delujejo tudi preko množičnih medijev ali pa celo politično preko političnih strank in celo lastnih govorcev ali poslancev v parlamentu.

2.2 Opredelitev pojma politična socializacija

Za preučevanje politične participacije je pomembno poznati tudi pojem politične socializacije, saj sem mnenja, da učenje in spoznavanje politike v različnih fazah življenja vplivata na politično vedenje.

Pojem »political socialization« je konec petdesetih uvedel politolog Herbert Hyman. Sam pojem je prišel relativno pozno, zajemal pa je vsebine in problematiko v obravnavi in pojasnjevanju človekovega socialnega in političnega vedenja.

Greenstein definira politično socializacijo kot celotno, formalno in neformalno, ciljno in nenačrtovano politično učenje v vsaki fazi; le-ta ne vključuje le eksplicitnega političnega učenja, ampak tudi neoznačeno ne-politično vedenje, ki vpliva na politično vedenje.

Politično vedenje ne poteka na osnovi socializacijskega agenta, učitelja, ampak na osnovi vzgleda, idealizirane podobe, ki jo sprejema posameznik. Socializacijski proces tako včasih poteka brez direktnih artikulacij in prikrito (Greenstein v Mihelj 2000: 105–163).

Posameznik skozi politično socializacijo uvaja politično kulturo in kot pasivni ali aktivni subjekt političnega delovanja in odločanja realizira svoje aspiracije in motive. Politična kultura vpliva na oblikovanje politične strukture in pripadajočih vlog (Schobel v Miheljak 2000: 105–163).

2.3 Opredelitev pojma politična kultura

K vprašanju, zakaj se določene politične odločitve v nekaterih kulturnih okoljih lažje sprejemajo in hitreje uveljavljajo v drugih pa ne; ali pa zakaj se določene politične alternative težko izrazijo ali pa se sploh ne morejo; zakaj nekatere določene politične institucije zaživijo hitreje, druge pa težje in podobno, moramo sistemsko pristopiti ter v ta namen razložiti pojem politična kultura.

Politična kultura je skupina stališč, zaznav, vrednotnih standardov in občutkov v odnosu do političnega sistema. Lahko jo opredelimo kot politični bonton ali dojemanje sveta politike (Almond in Verba v Miheljak 2000: 105–163).

Politična kultura predstavlja potencial vsake družbe in je socialna baza politike. Lahko jo poimenujemo tudi, kot determinanto političnega sistema vsake globalne družbe. Je odraz zgodovine, preteklosti nekega naroda ali globalne družbe, državotvornosti, geopolitičnega položaja in razvoja političnih ustanov (Kolenc 2002: 187).

Dejavniki, ki vplivajo na politično kulturo, so:

- a) objektivni dejavniki, kot so socialna struktura, družbeni razred, narodnost in nacionalna struktura, različni zgodovinski dogodki ter s tem povezane družbene in zgodovinske okoliščine in ekonomska razvitost,
- b) subjektivni in socialni dejavniki, kot so družina, stopnja socialnosti, religija, množični mediji, politične stranke in interesna združenja, patriotske organizacije, osebne politične izkušnje, politični sistem in tako naprej (Kolenc 2002: 59).

Almond pravi (Almond in Verba v Kolenc 1993: 101), da politična kultura tvori vez med mikro in makro politiko. Koncept politične kulture pa omogoča ugotavljanje značilnosti

političnega obnašanja v političnem sistemu kot celoti. Politično kulturo (Almond v Lukšič 1992: 13) je razdelil na dva glavna tipa, in sicer na:

- a) Prvi tip je homogena politična kultura. O njej govorimo, kadar velika večina akterjev v političnem sistemu sprejema, kot glavne cilje političnega sistema, kombinacije vrednot, svobode, množične blaginje in varnosti. Taka politična kultura predstavlja stabilno demokracijo, značilna pa je za ZDA in Veliko Britanijo (angloameriški tip demokracije),
- b) Drugi tip politične kulture je heterogena politična kultura. Ta je sestavljena iz več subkultur in zagotavlja tako imenovano nestabilno demokracijo v tem smislu, da gre tukaj za pomanjkanje tradicije ter za še nezadostno konsolidiranost. Značilna je za kontinentalno Evropo.

Ena od dihotomnih klasifikacij delitve kulture je tudi delitev na: tradicionalno in moderno politično kulturo. Kriterij delitve razlikovanja je stratifikacijska značilnost neke družbe.

Za tradicionalno politično kulturo je značilno, da poteka v ruralnem, kmečkem okolju, kjer je statična družba obrnjena k preteklosti. Večja je prisotnost vere v boga, značilni so bolj afektivni odnosi do politike in iracionalni odnosi do politične oblasti. Velik pomen imata kolektivizem in spoštovanje političnih avtoritet. Značilno je tudi patriarhalno razumevanje oblasti, ozka lojalnost, neprilagodljivost na politične spremembe, netolerantnost do drugih političnih sprememb ter nepoznavanje delovanja političnega sistema.

Moderna politična kultura pa se odvija v urbanem okolju, večinoma gre za dinamično, industrijsko družbo, kjer je večja vera v znanost in tehnologijo. Odnosi do politike so bolj brezosebni, oblast se obravnava racionalno, sorodstvene vezi so nepomembne. Zelo pomemben je individualizem. Večje je tudi spoštovanje državljskih pravic oziroma občutek za njih, da sploh obstajajo. Značilna je tudi večja akomodacija na politične spremembe ter boljše poznavanje delovanja političnega sistema.

Druge dihotomne tipologije delitve kulture so delitev politične kulture na centralno (politična kultura metropole) in marginalno (politična kultura periferije), na množično in elitno politično kulturo ter na fragmentarno in homogeno politično kulturo (Kolenec 1993: 131–134).

Almond in Verba pravita, da je državljanska kultura, mešana politična kultura. V njej mnogi posamezniki delujejo v politiki, vendar je tudi dosti takih, ki sprejemajo bolj pasivno vlogo subjektov. To pomeni, da v neki družbi, določeno število posameznikov zavzema aktivno vlogo v politiki, mnogi le vlogo pasivnih subjektov, nekaj pa je tudi sopotnikov, ki ne zaznavajo politike (Almond in Verba v Mihelj 2000: 105–163).

Poznamo pa tudi demokratično politično kulturo, katere osnovne značilnosti so legitimnost demokratične vlade, ravnotežje med družbenim konsenzom in družbenim konfliktom ter med politično aktivnostjo in pasivnostjo državljanov. Demokratična politična kultura podpira norme družbenega zaupanja. Od državljanov pa se pričakuje, da so aktivni in pasivni, vključeni in ne vključeni. Za analizo politične kulture na Slovenskem, pa je potrebno upoštevati več kriterijev tipologije, od modela »ravnotežja nasprotij« do razlikovanja med moderno in tradicionalno politično kulturo. Ne sme pa se zanemariti vpliva »avtoritarnega« karakterja družbenih odnosov (Kolenec 1993: 142–147).

Ko prihaja do sprememb v političnih sistemih, se politična kultura spreminja postopoma in s časovnim zamikom, saj se morajo prevladujoča politična prepričanja in vrednote prilagoditi novim okoliščinam, za kar so potrebni tudi pravi ljudje, ki imajo ob tem še pravo politično kulturo. Vsaka država ima svojo politično kulturo, kar pa vpliva tudi na njihovo politiko. Vzorci obnašanja vodijo delovanje ljudi v politiki in teh se ne da spremeniti oziroma pozabiti z menjavo generacij. Politična kultura in kultura neke družbe sta povezani, ne moremo ju obravnavati ločeno. Pomembna pa je tudi zavest, da je politična participacija najpomembnejša sestavina politične kulture. Ker politika predstavlja boj za oblast, se tudi zaradi tega velikokrat politična kultura znajde na preizkušnjah (Požarnik 1992: 27–37).

Zelo veliko ali pa celo ključno vlogo v oblikovanju politične kulture imajo tudi mediji, saj posebno televizija s svojim načinom prikazovanja, vpliva na volivce in na predstavnost političnih osebnosti v javnosti in razkazovanje njihovega imidža, kar velikokrat onemogoči prikrivanje njihovih neuspehov (Brezovšek 2002: 66–67).

2.3.1 Politična kultura v Sloveniji

Politično kulturo v Sloveniji lahko, znotraj uveljavljene tipologije, označimo za heterogeno, fragmentarno in tradicionalno, v nasprotju z moderno politično kulturo.

V največji meri so slovensko politično kulturo sprožili procesi dezintegracije. Značilno je, da se je položaj Slovenije spreminjal pod objektivnimi, zunanji dejavniki, veliko ali pa celo največjo vlogo pa so imeli »subjektivni« dejavniki, kot je delovanje akterjev civilne družbe (intelektualci, študentje, nova družbena gibanja in podobno). Drugi zelo vplivni dejavniki politične kulture v Sloveniji so: še vedno zelo močan vpliv družbenih in političnih elit, nepreglednost agregacije in artikulacije interesov različnih interesnih skupin in združenj, zaradi česar tudi njihove pogajalske pozicije niso povsem jasne. Zelo je opazna majhna sposobnost vseh družbenih akterjev za njihovo subjektivno in dramaturško delovanje.

Pred akterje družbenega in političnega življenja se zato postavlja naloga, da postanejo prepoznavni subjekti v nacionalnem, kulturnem, socialnem in personalnem pomenu te besede. Vzpostaviti je potrebno komplementarne družbene odnose, obenem pa morajo politični akterji oblikovati osebne in družbene identitete ter graditi prvine demokratičnega sistema (Kolenc 2002: 206–207).

Na tradicionalno politično kulturo kaže tudi delovanje agentov politične socializacije na Slovenskem. Njene glavne značilnosti so ozke lojalnosti, ki jih ne nadomeščajo procesi družbene in politične racionalizacije in modernizacije, kot so na primer objektivizacija, subjektivizacija mnenj, vrednot, stališč. Na Slovenskem je značilna patriarhalna politična socializacija, v smislu spoštovanja hierarhičnih odnosov v družini, družbenem in političnem življenju, visoko vrednotenje časti, ugleda, premoženja. Zelo pogost je tudi uniformiran način življenja, kjer se vzpodbuja konformizem do različnih mnenj, stališč, vrednot, orientacij. V taki kulturi že malenkostne razlike povzročajo konfliktne situacije in onemogočajo razvoj specializiranih argumentacij. Velik vpliv ima tudi konservativna miselnost, ki je obrnjena v preteklost, v spoštovanje »starih« ustanov, usmeritev in vrednot.

Družbeno statičnost, neprilagodljivost na novosti in spremembe, stare navade in običaje lahko spremenimo z vplivom tako imenovanih modernejših agentov politične socializacije, kot je na primer delovanje množičnih medijev. Delovanje posameznih agentov politične socializacije ne sme biti difuzno, prav tako pa ne sme prihajati do neskladnosti v kulturi Slovencev.

Za ukinitve te neskladnosti morajo družbene sfere razviti svojo avtonomijo ter se ne več blokirati. Razviti se mora komplementarni odnos, saj se bo le tako razvijala moderna predstavniško-demokratska kultura Slovencev. Vpliv modernih agentov mora spremeniti civilno-družbeni in osebni značaj posameznikov in družbenih skupin (Kolenc 2002: 232–233).

Za razumevanje politične participacije mladih moramo podrobneje opredeliti in pomembno razložiti, »definirati«*»* pojem mladine in mladost, saj gre za zelo heterogeno družbeno skupino. Tako posebno pozornost namenjam temu pojmu.

2.4 Opredelitev pojma mladina, mladost

Zadnji podatki kažejo, da mladi v Sloveniji predstavljajo le še petino prebivalstva. Čeprav število prebivalstva v Sloveniji počasno narašča, pa število in delež mladih upadata. Konec leta 2005 je tako v Sloveniji živelo 415.000 mladih (Movit na mladina 2006: 9).

Kako definiramo pojem mladost, mladina? S pojmom mladost in mladina družba skuša opredeliti procese prisvajanja in sprejemanja obstoječe kulture in družbe pri novih generacijah, pa tudi predstavniki teh generacij s tema pojmom želijo razumeti sebe in svoj življenjski proces. Sama pojma v sebi združujeta tako generacijske kot socialnozgodovinske opredelitve. Mladost je ena od faz od otroštva naprej ter vmesni prehod k odraslosti.

Mladost ali mladino lahko definiramo kot:

- fazo v življenjskem poteku posameznika ali posameznice,
- socialno skupino, ki jo označujejo določene oblike vedenja (v vsakdanjem življenju, kulturi, politiki itd.),
- nepopolni socialni status,
- starostno kohorto ali zgodovinsko strukturirano generacijsko enoto,
- idealni vrednostni pojem; npr. mladostnost v smislu vitalnosti, duševne svežine in živahnosti (Ule 1996: 8–10).

Do sociološke tematizacije mladosti je prišlo šele v 20. stoletju. Koncept mladosti oziroma idejo o adolescenci kot posebnem življenjskem obdobju zasledimo v študiji S. Halla z naslovom *Adolescenca* iz leta 1904. S. Hall, ki je prvi raziskal obdobje mladosti in ga tudi poimenoval z besedo »adolescenca«, pravi, da so zanjo značilni stresi, viharništvo in upori mladih proti različnim avtoritetam.

Mladost je na eni strani idealizirana (mladi kot up), na drugi strani pa problematizirana (mladi kot problematični pripadniki družbe). Od takrat dalje govorimo o problematičnosti mladosti in krizi adolescence. Za klasično obdobje mladosti je značilno, da je prehod v odraslost istočasen, kar pomeni, da mladostniki z zaključkom šolanja istočasno dobijo zaposlitev, volilno pravico, ekonomsko samostojnost in sociokulturno emancipacijo.

Vendar so se v drugi polovici dvajsetega stoletja, na prehodu iz klasične mladosti v odraslost, zgodile bistvene spremembe, saj je podaljševanje izobraževanja prineslo še eno formativno obdobje, in sicer gre za postmladost ali postadolescenco, ki pa je tako obdobje med klasično mladostjo (adolescenco) in odraslostjo (Ule 1996: 16). Ločimo torej, klasično mladost ali adolescenco, ki se umešča v obdobje po obveznem šolanju in zajema predvsem vajeniško in dijaško mladino med 15. in 19. letom. Ter postadolescenco, ki pa je posebna oblika mladosti, ki nastopi po zaključku mladosti in zajema prvo polovico dvajsetih let.

Sodobne družbe potrebujejo vedno več časa, da usposobijo nove generacije za produktivno vključitev v družbo, saj se povečujejo potrebe po izobraženi in kvalitetni delovni sili, prav tako pa tudi vedno bolj zapletene psihološke naloge zahtevajo večja pričakovanja od

posameznikov, ki prevzemajo produkcijske in reprodukcijske socialne vloge. Značilno je, da so postadolescenti iz (podaljšane) mladosti naredili življenjsko fazo z lastnim življenjskim stilom. Zato je za mnoge, ki preživljajo to fazo podaljšane mladosti značilno, da ne želijo odrasti, temveč želijo čim dlje ohraniti mladostniški stil.

V postadoloscenci posameznik testira družbo okrog sebe in preverja, koliko socialnih vlog, ki mu jih ponuja obstoječa družba, in razne možnosti za samouvrščanje v odraslo družbo sploh ustrezajo njegovim predstavam o sebi in družbi. Pojav postadoloscence je nastal tedaj, ko so mladi dobili možnost kritično gledati na družbo ter zavračati tradicionalna pričakovanja glede vstopa v odraslost in umeščanja v družbo. Prav zaradi tega govorimo danes, da mora družba biti sposobna sprejeti mlade takšne, kakršni so ter jim omogočiti, da najdejo svoje identitete v obstoječih družbah.

Zanimivo je, da se v zadnjem času mladost deli še na tretjo fazo, ki je nastala zaradi spremenjenih ekonomskih pogojev in oteženih vstopov v svet dela. To fazo imenujemo mlajša odraslost, ki je značilna za mlade med 25. in 29. letom, sem uvrščamo ljudi te starosti, ki ne opravljajo tipičnih dejavnosti odraslih, kot so zaposlitev, lastna družina, rojevanje in skrb za otroke, ker se še šolajo, ker so nezaposleni, ali ker želijo čim dalj časa obdržati mladostniški življenjski stil in obveznosti prelagajo na kasnejša leta (Ule 1996: 17–18).

Kot vidimo sta pojma mladina in mladost medsebojno povezana, vendar zgolj generacijska povezava ljudi, rojenih v določenem obdobju, še ne privede do oblikovanja mladine. Mladina je torej družbena skupina, ki ima soroden socialni in kulturni življenjski kontekst, ima skupna ali podobna stališča ter podobne vrednote, cilje in dejavnosti (Ule 1996: 19).

Mladina si kot drugačna družbena skupina ustvarja svojo zgodovino, ki je povezana, a hkrati analitično ločljiva od institucij odraslih, npr. zgodovine družine, šole in drugih, s katerimi so jo ponavadi povezovali. Znani ameriški raziskovalec mladine John R. Gillis (Gillis v Ule 2002: 9) ugotavlja, da je mladina sodoben fenomen, saj se je večina najpomembnejših mladinskih tradicij razvila v dvajsetem stoletju; npr. študentski radikalizem, subkulture, prestopništvo, postadolescenca ali podaljšana mladost, moratoriji oz. eksperimentiranje z življenjem.

Če je v tradicionalnih družbah mlad človek zgolj prevzemal vzorce vedenja, motivacij in ideoloških predstav, ki so mu jih posredovale avtoritete družine in okoliške družbe, in mu ni bilo treba skrbeti za njihovo utemeljitev in ovrednotenje, je moral v modernih družbah poskrbeti tudi za upravičenje in ovrednotenje vedenjskih in motivacijskih vzorcev in ideoloških predstav. V modernih družbah mladost predstavlja domeno fantazem in projekcij, kar pa je nujno, da se mladi postopoma uvrščajo v status polnopravnih članov družbe (Ule 2002: 9–10).

Paradoksalnost mladosti v njeni hkratni oddaljenosti in bližini socialni realnosti se kaže tudi v družbenih manifestacijah mladosti. To je še zlasti značilno za mladinska gibanja v zadnjih desetletjih, ko je mladina kot generacijska skupnost postala družbena skupina s svojo lastno strukturo, kulturami, ideologijami, interesi. Preučevanje mladine kot družbene skupine je zato postalo ena najbolj privlačnih tem v sodobnem družboslovju. Res pa je tudi, da sam objekt preučevanja že zaradi fluidnega značaja v mladosti nenehno uhaja iz vseh kategorij in pričakovanj.

Mladina je »ne-objekt«, saj generacijska in druga objektivna določila mladosti nikakor ne zagotavljajo, da bomo v svoje konceptualne in metodološke mreže ujeli karkoli objektivnega, kar bo preživelo trenutek konceptualizacije ali »meritve«. Preučevanje mladine je izziv za vse, ki jih tema mladost in mladina zadeva ter zanima. Mladost je torej, kot posebno življenjsko obdobje, prostor mnogih in raznolikih nasprotij ter silovite želje po njihovem uravnovešanju in preseganju. Nedoločenost meje med mladostjo in odraslostjo je povezana s čedalje večjo individualizacijo mladosti in individualizacijo življenjskih stilov nasploh (Ule 1995: 13–21).

Današnja mladina odrašča v ugodnih razmerah, saj ima dobre možnosti za izobrazbo. Značilni sta tudi dobra informiranost ter prisotnost različnih komunikacijskih sredstev. Če so mladi v šestdesetih »povzročali probleme« v družbi ter oblikovali prve subkulture, je generacija sedemdesetih in osemdesetih »zastavljala probleme družbi« s pojavom družbenih gibanj (Ule 1996: 19). Študentska gibanja so sprožila velike reakcije in odmeve, saj so v prvi vrsti pomenila prvo množično in demonstrativno odpoved lojalnosti državi in družbenemu redu v sodobnih družbah (Braun v Ule 2002: 19).

Študentska gibanja so bila razpeta med generacijski konflikt, ki je zadeval le eno generacijo, in splošnimi družbenimi problemi, ki so jih študentje poskušali izraziti, vnesti v javni prostor in zavest in jim pomagati do rešitve. Mladinska in zlasti študentska gibanja šestdesetih in sedemdesetih ter alternativna gibanja osemdesetih let so bila kulturnopolitična avantgarda postindustrijske dobe, prav tako pa so narekovala kasnejše dosežke. Saj so pognala v tek procese, ki so si jih po tihem želeli tudi odrasli, vendar niso imeli moči in predvsem ne potrebne socialne distance do utečenega ranotežja moči v družbah. Mladinska in alternativna gibanja so načela to ravnotežje s temami, kot so razredno-slojne in spolne delitve ter samoumevnost generacijskih vlog (Ule 2002: 19).

Današnje generacije mladih »imajo probleme« in se ukvarjajo z njimi in ne več z družbo. Ukvarjajo se pretežno sami s seboj in skušajo doseči čim manj bolečo in tvegano pot v prihodnost. Značilno je individualno spopadanje s problemi ter pasivno, zelo neaktivno odzivanje na spremembe v družbi in v procesu umeščanja v družbo. Veliko bolj se preferira zasebni angažma pred javnim. Današnja mladina tako veliko bolj ceni mir in varno življenje, s tem da so še vedno ekonomsko odvisni od staršev (Ule 1996: 19–23).

Ta pojav lahko razložimo tudi s pojmom, da gre za pomik k domestifikaciji mladine. Značilnost mladih sta družbeni optimizem in nepripravljenost na družbeni angažma. Svet mladih vedno bolj sestoji iz mešanice apatije, resignacije in umika v zasebnost. Prav tako zasebni svet mladih in pomoč staršev ponujata mladim zatočišče in točko umika pred pritiski iz čedalje manj preglednega in čedalje bolj surovega sveta odraslih.

Prišlo je do ključnih sprememb v sodobnih prehodih, tako na primer v družini slabi avtoriteta staršev, narašča število ljudi, ki živijo sami, prišlo je do podaljševanja izobraževalne faze, do demokratizacije izobraževalnih stilov, do vseživljenjskega izobraževanja, do nižje politične participacije mladih v oblikovanju politične volje. Nova tehnologija in medijske revolucije so spremenile življenjske stile mladih. Razvijati so se začeli »postmoderni« življenjski stili. Problem mladih ni več, kdo sem jaz, temveč, kako naj se predstavim drugim. Govorimo o novi, nepoenoteni mladinski kulturi, ki je veliko bolj fluidna ter odprta (Ule, Kuhar 2002: 50–51).

Povzamemo lahko, da ima današnja mladina drugačno vlogo, drugačen status ter je predvsem veliko bolj individualizirana. Zato bo v nadaljevanju zanimivo preučevati, kakšna je družbena angažiranost mladih ter kakšne so značilnosti politične participacije mladih. Najprej na splošno ter potem na primeru Slovenije.

3. POLITIČNA PARTICIPACIJA MLADIH V SLOVENIJI

3.1. Značilnosti politične participacije na Slovenskem

Raziskovanje politične udeležbe se v zadnjem obdobju veliko bolj kot na vprašanje obsega, zvrsti in hierarhije, osredotoča na vprašanje kakovosti politične udeležbe. Politična udeležba v razvitem svetu upada. Gre za upadanje udeležbe v institucionaliziranih oblikah političnega udejstvovanja, kot so volitve in sodelovanje v volilni kampanji (konvencionalne politične udeležbe) (Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 55). Tudi postsocialistične države, kamor spada tudi Slovenija, se pridružujejo težnji upadanja konvencionalne politične udeležbe (Kluegel in Mason v Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 55).

Da politična udeležba upada, dokazujejo tudi dejstva novejših primerjav med državami oziroma kulturami v svetovnem merilu, ki opozarjajo na nepričakovan vzorec večje nekonvencionalne politične udeležbe v najbogatejših in demokratično običajno najvišje ocenjenih državah. Gre za politične dejavnosti, ki potekajo izven običajnih kanalov in institucij. Obsegajo oblike pritiska in izražanja zahtev do moderne systemske politike. Večinoma je to podpisovanje peticij, sodelovanje pri bojkotih, udeležba na nelegalnih demonstracijah in stavkah, zasedba tovarn ali stavb in tako dalje (Dalton in Sickle v Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 55–56). V razvitih družbah se vedno bolj kaže težnja k novi individualizaciji politike, ki zajema premik od skupinskega volilnega odločanja, zasnovanega na strankarskih ravnanjih, k bolj individualiziranemu slogu politične izbire (Dalton v Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 56). Individualiziran slog je veliko bolj egocentričen.

Značilen je odmik od političnih strank ter od strukturiranih, institucionaliziranih metod k različnim neinstitucionaliziranim, nehierarhičnim oblikam kolektivnega političnega delovanja, kjer se zahteva še večja osebna iniciativa in večja politična kompetenca, vendar imajo postmoderne državljani dovolj političnih veščin za uporabo obojih, tako konvencionalnih kot nekonvencionalnih političnih sredstev (Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 56).

Dalton in Sickle (2005) (v Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 56) ugotavljata, da bolj protestirajo ljudje, ki živijo v bolj demokratičnih okoljih, saj imajo na voljo kakovostne družbene vire in pričakujejo, da se bodo vlade odzvale na njihove akcije. Empirične raziskave kažejo, da se v sodobnih družbah, vse od dvajsetih let 20. stoletja, le relativno majhna skupina ljudi stalno zanima za politiko, nekoliko več se jih zanima, a so razmeroma pasivni, večina pa je indifirentna. Razlikovati pa moramo tudi med apatičnostjo in alienacijo (Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 58).

Apatijo lahko opredelimo kot pomanjkanje zanimanja ali kot pomanjkanje aktivnosti. Medtem ko alienacija vključuje intenzivna politična čustva zaradi zaznave jalove politične dejavnosti (Weiner v Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 58). Deleži članov družbe, ki so udeleženi v politiki, se spreminjajo z razvojem različnih sistemov. Vendar se je pojem politična participacija uveljavil kot normativno pozitiven v vseh sodobnih političnih sistemih, tudi nedemokratičnih (Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 58–59). McClosky (v Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 59) pa pravi, da obstaja bistvena razlika med politično udeležbo v demokratičnih sistemih in med politično udeležbo v nedemokratičnih sistemih, v (ne)prostovoljnosti aktivnosti članov družbe.

Kluegel in Mason (v Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 62) poudarjata, da so bile mladost, izkušnja politične krivice, postmaterializem in protisocialistična prepričanja pomembne sodoločnice protestne udeležbe in strankarskih simpatij v procesu modernizacije postsocialističnih družb. Barnes (v Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 62) razkriva, da so starost, izobrazba in dohodek pozitivno povezani s konvencionalno politično udeležbo. Izobrazba je glavni vir tako konvencionalnih kot nekonvencionalnih političnih dejavnosti, medtem ko ženski spol ni povezan z nobeno od oblik politične participacije. Značilna je manjša udeležba žensk v članstvih ali pa v odobravanju protestnih oblik, s katerimi pa je negativno povezana tudi starost.

V slovenski družbi se je prevladujoča kultura osemdesetih let 20. stoletja postopoma preoblikovala, vendar so se tako kot v drugih srednjeevropskih postsocialističnih državah tudi v Sloveniji pozitivna pričakovanja o tekmovalni politiki razkrojila ter tako v razširjenem pojmovanju politika še vedno ostaja kot pretežno umazana zadeva egoističnih koristolovcev,

udeležba na volivah upada, prav tako pa zaupanje v institucije, še najbolj v parlament in politične stranke, tako da se širijo protistrankarski občutki (Bibič in Toš v Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 62).

Telefonska anketa polnoletnih državljanov iz leta 2002 je pokazala, da ima le relativno majhen del državljanov aktualne ali pretekle izkušnje z aktivnim političnim udejstvovanjem. Večinoma politiko le spremljajo. Relativno malo jih je popolnoma izključenih iz politike v najširšem smislu, obenem pa jih je zelo malo maksimalno aktivnih.

K politični participaciji veliko prispevajo kazalniki, ki jih glede na vlogo, ki jo imajo, delimo na:

Relativno veliko vlogo imajo:

- a) zanimanje za politiko,
- b) spremljanje politike,
- c) udeležba na volitvah.

Srednje veliko vlogo imajo:

- a) pogovori o politiki,
- b) članstvo in aktivnosti v društvih.

Kazalniki, ki le malo prispevajo k široko opredeljeni politični participaciji, so pogovor s politikom, prostovoljno delo pri volilni komisiji, volilno prepričevanje, kandidiranje na volitvah ter intenzivnejše politične aktivnosti, kot so na primer ozaveščanje javnosti, stavke, demonstracije, zbiranje podpisov, zasedbe zgradbe in podobno.

Na splošno lahko rečemo, da kljub spremljanju politike prek množičnih medijev in udeležbe na volitvah, govorimo o relativno zelo majhnem deležu polnoletnih državljanov Slovenije, ki se zelo zanimajo za politiko in se z njo ukvarjajo.

Razlikujemo šest različnih vzorcev politične udeležbe, in sicer:

- **aktivisti**: za njih je značilna visoka stopnja politične participacije v vseh pogledih, imajo dobro mnenje o gospodarstvu in o vplivu ljudi na politiko,
- **individualisti**: se zanimajo za politiko, jo tudi spremljajo in se o njej pogovarjajo, vendar niso člani društev, sindikatov, političnih strank, ampak se udeležujejo političnih aktivnosti in volitev,
- **opazovalci**: značilna je odstotnost aktivizma in članstva v društvih, izogibajo se političnim aktivnostim in članstvu v strankah, vendar se sočasno udeležujejo pogovoru o politiki in volitev,
- **predpolitični**: za njih je značilna velika društvena aktivnost, izogibanje političnemu aktivizmu, politika jih ne zanima, o njej se ne pogovarjajo in je ne spremljajo, prav tako pa niso vključeni v politične stranke niti v sindikate, vendar se udeležujejo volitev,
- **izpolnjevalci dolžnosti**: njih politika ne zanima, niti je ne spremljajo niti se o njej ne pogovarjajo, niso člani društev, sindikatov, političnih strank, obenem pa so najbolj zvesti udeleženci vseh volitev,
- **a(nti)politični**: politike ne spremljajo, se ne udeležujejo volitev in niso povezani s sindikati ali s strankami, politika jih ne zanima, o njej se ne pogovarjajo, ne sodelujejo pri političnih aktivnostih, izstopajo le po sodelovanju v neposrednih političnih akcijah.

Najbolj aktivna vzorca politične udeležbe sta dva, in sicer so to aktivisti in individualisti. Večinoma gre za premožnejše državljane, za bolj izobražene, za bolj prepričane v vplivnost svojih dejanj ter v večji meri bolj za moške kot za ženske. Večje deleže žensk najdemo le med izpolnjevalci dolžnosti in med a(nti)političnimi.

V Sloveniji tako govorimo o nedokončanosti procesa modernizacije, o njeni neenakomernosti. Še vedno je prisotna nesorazmerna politična vključenost žensk, manj izobraženih in posameznikov s slabšim družbeno-ekonomskimi viri. Obenem pa so v Sloveniji vidni tudi zametki postmodernih teženj v politični sferi (Fink-Hafner in Kropivnik 2006: 63–69).

Ker so v oblikovanju postmoderne političnega sloga pomembno vlogo o novi političnosti iz osemdesetih let na Slovenskem igrale tudi družbene manjšine mladih, je potrebno podrobneje raziskati, kako je s politično udeležbo, participacijo mladih v Sloveniji. Najprej pa je treba spoznati tudi vse razloge za preučevanje družbene angažiranosti mladih.

3.2 Razlogi preučevanja družbenega angažiranja mladih

V razvitih zahodnih državah so vedno bolj pogoste različne raziskave odnosa mladih do družbe in posebnih oblik mladinske političnosti. Preučevanje družbenega angažiranja mladih v sodobnih družbah poskuša slediti in teoretično zajeti pomembne in daljnosežne spremembe v politični dejavnosti mladih, ki so se zgodile od konca sedemdesetih do konca osemdesetih let.

Raziskovanje politične zavesti in dejavnosti mladih, njihovega odnosa do vodilnih institucij, je danes pomembno predvsem iz dveh razlogov (Ule 1988: 79):

- političnost mladih se kaže v razmerju med represijo in svobodo v družbi; prav tako pa je med mladimi največji odstotek izobraženih in dobro obveščenih oseb, zato je vsak odnos (pozitiven, nevtralen ali negativen) mladih do političnih institucij in do družbenega sistema pomemben kazalec legitimitete teh institucij in sistema,
- med mladimi se najbolj očitno kažejo nove družbene težnje, se hitreje artikulirajo in prehajajo v pomembna družbena gibanja. Zato so lahko po obsegu in trenutnem vplivu tudi šibke spremembe v odnosih mladih do političnega sveta svoje družbe pomembna napoved množičnih sprememb in gibanj.

Vsak odnos, tako pozitiven kot negativen, je resnično pomemben kazalec dokazovanja legitimnosti političnih institucij in političnega sistema. Strinjam se z idejo, da mladi najbolj očitno kažejo nove družbene težnje ter jih tudi najhitreje prevajajo v konkretna dejanja, saj so tako znanilci novih družbenih sprememb. Zelo pomemben vpliv imata tudi izobraževanje mladih ter zanimanje za informacije družbenega značaja. Kakšne pa so osnovne značilnosti politične participacije mladih?

3.3 Značilnosti politične participacije mladih

Značilnosti politične angažiranosti, participacije mladih so (Ule 1988: 79–80):

- nezainteresiranost mladih za sodelovanje z uveljavljenimi političnimi institucijami, odpor do tradicionalnih levih strank, sindikatov in organizacij,
- odpor do ideologij in projektov, ki hočejo naglo in vseobsežno družbeno spremembo ob uporabi državnih aparatov,
- odpor do bojevanja za oblast,
- odpor do dejavnosti, ki zahtevajo žrtve, odpovedi v sedanjosti zaradi pričakovanega dobička v prihodnosti. Namesto tega se raje angažirajo tu in zdaj zaradi konkretnih, neposredno občutenih problemov. Obenem pa mora družbeno angažiranje dati užitek, zadovoljstvo, da se mladi sploh odločijo zanj,
- zavračanje elitizma ali predstavniškega nastopanja,
- mladi se angažirajo predvsem v občasnih družbenih gibanjih z močnim protestnim nabojem, ki je usmerjen proti konkretnim ukrepom ali namenom vlad, strank, ekonomskih skupin. Značilno za ta gibanja je, da so brez notranje organizacije in se razpustijo takoj, ko ni več konkretnega povoda zanje,
- mladi v »gibanju alternativ« odstopajo od tradicionalne politične paradigme ter vpeljujejo sodobno, novo politično paradigmo. Niso pomembni boj za oblast, moč institucij temveč vzpostavitev sistema interesov, vrednot ter novih drugačnih življenjskih načinov.

3.4 Vrednotni obrat mladih

Politična participacija je odvisna od vrednot, ki prevladujejo v nekem okolju (Brezovšek 1995: 201). Vrednote nam omogočajo razumeti dolgoročne družbene procese, pa tudi napovedovati prihodnje tokove kolektivnih praks. O njih govorimo kot o centralnih življenjskih idejah, ciljih in normativnih vodilih posameznikov, ki nudijo posameznikom oporo in razloge za njihov življenjski stil (Rus in Toš 2005: 1).

Večinoma gre za nejasno množico vodil v vsakdanjem vedenju, v medosebnih odnosih, v opredelitvi socialnih vlog, izbirah poklicev in so pomemben del trajnih življenjskih opredelitev in življenjskih stilov posameznikov. Vrednote mladih so sestavina mladinskih scen in njihovega vsakdana (Ule 1996: 235–236).

Coleman in Husen (Coleman in Husen v Ule 1996: 238–239) govorita o dveh glavnih vrednotnih usmeritvah med mladino v razvitih družbah. In sicer omenjata ekspresivno in informacijsko usmeritev, kjer gre pri prvi za odpor med mladimi do formalnih avtoritet, za težnjo po kasnejšem vstopanju v odraslost, v večji želji po osebostnem razvoju. Informacijska vrednotna usmeritev pomeni, da imajo mladi pozitiven odnos do dela oziroma predvsem do uspeha ter se ne čutijo vezane na določeno zaposlitev.

V osemdesetih letih se je med mladino po svetu zgodil premik v vrednotnem sistemu, in sicer od globalnih, ideološko in celostno zgrajenih vrednotnih sistemov k partikularnim, navidezno fragmentarnim in konkretnim vrednotam, med katerimi prevladuje povečana senzibilnost za medosebne odnose in za kvaliteto vsakdanjega življenja. Raziskave kažejo, da se pri mladini namesto »velikih« vrednot (politika, religija, nacionalna zavest), ki so bile oprte na močne ideologije, pojavljajo vrednote, ki so bližje posamezniku in njegovemu osebemu izkustvu (materialna in socialna varnost, prijateljstva in medosebni odnosi, zdravo okolje, kvaliteta vsakdanjega življenja) (Ule 1996: 242).

U. Beck pravi, da se zadnja četrtna stoletja bistveno razlikuje od preostalih četrtin stoletja, ki so bile označene kot obdobje množic, kolektivism, rast državnih in totalitarnih moči, množičnih strank, sindikatov. Sedaj pa je prišlo do velikega obrata v individualizem (Beck v Ule 2000: 71).

Na politično participacijo v veliki meri vpliva individualizacija, ki po eni strani pomeni osvoboditev iz zgodovinsko vnaprej danih družbenih form in vezi, pa tudi izgubo tradicionalnih varnosti glede na vero in vodilne norme. Namesto tega se je pojavila nova odvisnost, in sicer gre za odvisnost od trga. S tem je individualizacija postala razvita forma podružabljanja, ki je odvisna od trga, prava in izobrazbe (Beck 2001: 192).

Prehod k novim moralnim usmeritvam, ki bi bile bolj prilagojene individualizaciji življenja, opozarja na rušenje starih ter na приход novih prioritet (samoorganizacija, samoodgovornost, individualna politika), novih kvalitativnih življenja, za katere pa so bolj dovzetne mlajše generacije (Ule 2000: 80).

Nova generacija ne postavlja več javno pod vprašaj problema svobode, to ni več stvar političnih diskusij. Delno to izvira iz političnega neinteresa novih generacij in zastarelih tirov, po katerih poteka politična diskusija. Nova generacija išče novo vrednost in nove možnosti samoodločanja. To generacijo avtorji imenujejo »otroci svobode«. Kajti tudi značilnost nove generacije je, da svobodo razume kot samoumevno (Wilkinson v Ule 2000: 71–81).

S tem si lahko razložimo upadanje zanimanja za politiko. Mladi prakticirajo visoko politično zanikanje politike in ostajajo zunaj. Politika deluje smrtno resno ter nima nič opraviti z zabavo. Mladi so po lastnem samorazumevanju in površnem vtisu »nepolitični«. Vendar je ta nepolitičnost zelo politično pomenljiva, saj se mladi upirajo nesmislu in obveznostim, ne da bi se z njimi identificirali, z njimi pa se nesmiselno izčrpavajo odrasli (Ule 2000: 81).

Zadnje desetletje analize vrednotnih in življenjskih orientacij mladih v Evropi in Sloveniji poudarjajo obrat mladih v zasebnost. Govori se o nezanimanju mladih za institucionalno, strankarsko politiko. Mladi se ne opirajo več na močne ideologije, ampak na vsakdanje življenje, osebna izkustva, na zasebno življenje. Mladi so sedaj, v primerjavi z mladimi v osemdesetih in sedemdesetih, manj pripravljeni na javne, politične izzive in tveganja. Znižala se je tudi odprtost do drugačnih in drugačnosti (Mencin Čeplak 2002: 239–246).

Empirične analize prikazujejo mlade kot pasivne, egoistične, egocentrične in preveč konformne. To se navezuje na visoko stopnjo distance, ki jo imajo mladi do institucij političnega sistema, na nizko nacionalistično ideologijo (Mencin Čeplak 2006: 292). Da mladi delujejo pasivno in ne izstopajo kot nosilci novih kulturnih in političnih praks, je morda razlog tudi v podaljšani adolescenci.

Prevladujoča podoba mladine kot pasivne in egocentrične se navezuje na spremenjene trende, življenjske prakse, prav tako se spreminja tudi hierarhija vrednot. Morda generacija, ki jo označujemo kot mlado, ni kriva za prevladujočo politično pasivnost in je odgovornost za prihodnost prevelika, da bi jo lahko valili na pleča te generacije (Mencin Čeplak 2002: 246–252).

Nasprotno, mladi ljudje izražajo relativno visoko stopnjo zaupanja in optimizma v prihodnost, čeprav so manj optimistični, kar se tiče prihodnosti v povezavi z družbo in dogajanjem v javnem življenju. Raziskave kažejo, da so življenjske in vrednotne usmeritve mladih v največji meri usmerjene v zdravje, prijateljstvo, družino in v varno zavetje družine, svobode in neodvisnosti. Apatija do politike med mladimi se v večini primerov meri z njihovimi interesi in vrednotami. Tako raziskave kažejo, da mladi veliko bolj kot politiko, politične osebnosti in politične institucije cenijo zasebnost, intimo in privatno življenje. Vendar se interes za politiko veča s starostjo (Mencin Čeplak 2006: 296–300).

Omeniti je treba tudi vpliv medijev, saj le-ti velikokrat diskutirajo o politiki brez omenjanja političnih institucij in strank ter drugih administrativnih zadev, zato so delni krivec za tako ozko poimenovanje politike med mladimi. Mladi ne cenijo političnih institucij ter imajo nizko zaupanje vanje.

Vendar interes za institucionalizirano politiko ni nujno povezan z interesom za politično. Pri tem mislimo na korelacije z alternativno politiko, saj se zanjo zanima veliko mladih, katere privlačijo politični dogodki in teme, ki jih zadevajo. Problem, da imajo mladi nizko zaupanje, ne leži samo v mladih in v njihovem nizkem interesu, zanimanju, ampak je problem veliko bolj splošen, saj se navezuje na slovensko delitev političnega samo na politične stranke ter sega globoko v področje deregulacije in privatizacije (Mencin Čeplak 2006: 304–305).

Nezanimanje mladih za politična vprašanja je pereče dejstvo, ki ga je potrebno podrobneje preučiti in empirično preveriti. Ali je res toliko nezanimanja ali se vendarle kaže kak interes, zanimanje ter slika ni tako črna?

3.5 Interes za politiko med mladimi v Sloveniji

Govorimo o razlikah v zanimanju, interesu med mladimi v naboru življenjskih področij. Kaj pa sploh je interes? In kako je z interesom za politiko med mladimi v Sloveniji?

Interes pomeni zanimanje, željo po nadaljnjem spoznavanju, stvar, za katero se kdo poteguje in tudi korist. V politološki teoriji pomeni usmerjenost subjekta, da z delovanjem doseže neko korist ali pa utemeljitev njegovega dejanja. Lahko je obči, vezan na dobrobit skupnosti, ali pa skupni (Dolinar in Knop 1994: 401).

Interes predstavlja enega temeljnih dejavnikov politične participacije mladih v Sloveniji, saj postavlja pod vprašaj stopnjo političnega interesa med mladimi v Sloveniji. Raziskave v Sloveniji in drugod po Evropi kažejo, da je interes med mladimi za politiko nizek, saj zavzema politika v primerjavi z drugimi življenjskimi področji bistveno nižji rang pomembnosti kot posamezna področja zasebnosti (prijateljstvo, družina, partnerstvo,...), področje izobraževanja in ustvarjalne dejavnosti. »To velja tako za splošno populacijo kot za mlade, je pa med mladimi ta zaostanek še zlasti značilen« (Miheljak 2002: 129).

Zanimiva raziskava World-Values-Survey, ki je bila narejena v 43 državah sveta, kaže, da je politika med šestimi področji življenja na prepričljivem zadnjem mestu (družina, poklic, prijatelji, prosti čas, religija in politika). Sicer pa je v precejšnji meri nizka stopnja zanimanja za politiko razvojno pogojena. Tako med mladoletnimi kar tri četrtine ne kaže zanimanja za politiko, med t. i. mlajšimi odraslimi pa je takšnih le še 43%. Seveda je tudi to velik odstotek, vendar podoben kot v splošni polnoletni populaciji, kjer se zadnje desetletje giblje med 45% in 55% (Miheljak 2002: 130–131).

Raziskava Mladina 2000 odkriva, da je zanimanje za politiko tudi situacijsko pogojeno, obenem pa ne pokaže nobenih značilnih razlik v interesu za politiko glede na spol, kot je to značilno za splošno populacijo.

Politika je redka tema pogovorov med mladimi, saj se jih le slabih 30% pogovarja o politiki s starši, redkeje s prijatelji in sodelavci, najredkeje pa z intimnimi partnerji.

Raziskava je potrdila tudi reprodukcijo političnih preferenc, saj imajo mladi pogosto enake politične preference kot njihovi starši. V porastu je tudi nezaupanje v politiko. Zmanjšuje se tudi kompetentnost za presojo in dejanja v politiki. Prav tako številni indikatorji (nezainteresiranost za politiko, distanca, nezaupanje, nezadovoljstvo s političnimi procesi in splošna negativna stališča) kažejo, da je stopnja politične apatije v porastu in je še zlasti značilna za generacije mladih državljanov (Mihelj 2002).

Raziskovalci mladine v različnih evropskih državah ugotavljajo, da je za mlade značilna nizka udeležba na volitvah, upadanje članstva v tradicionalnih institucijah, kot so politične stranke, naraščajo pa nezaupanje in kritičnost do vodilnih politikov, cinizem in apatija. Vprašanje, ki se zastavlja je, zakaj je temu tako. Morda je razlog v tem, da si večina mladih pod politiko predstavlja zgolj dolgočasen svet članov parlamenta, dolgočasne politične debate, v katerih se uporabljajo težko razumljivi argumenti (Kuhar 2004: 44).

Pozornost do politike in političnih tem pa se spreminja v odvisnosti od tekočih dogajanj. Vendar je v povprečju, tudi drugje po Evropi, spremljanje relativno nizko. Mladi ostajajo vse dlje na obrobju političnega dogajanja, vendar imajo tja do sredine tridesetih let le malo možnosti za delovanje v okviru institucionalne politike. Ravno zaradi tega si lahko dovolijo drugačne poglede in bolj radikalne akcije. Ta radikalnost predstavlja zanimanje za politične probleme, kar pa je v nasprotju s podatki o njihovem nizkem poznavanju političnih institucij, delovanju vlade in ključnih političnih akterjev. Med mladimi se kažejo razlike v stopnji zanimanja za politiko in pripravljenosti na sodelovanje v različnih oblikah političnih procesov. Treba se je zavedati, da so mladi še vseeno nosilci sprememb, tako družbenih kot kulturnih ter potencial za napovedovanje družbenih tokov, ki jih prinaša prihodnost.

Udejstvovanje mladih v političnem življenju odpira veliko vprašanj ter zanimiva raziskovanja. Kajti sprašujemo se ali upada zgolj institucionalna politična participacija mladih, torej aktivnosti v okviru uveljavljenih političnih institucij, kot so volitve, simpatiziranje s strankami, ali pa konvencionalne oblike politične participacije zamenjujejo nove, kjer so glavni protagonisti mladi. To vprašanje se nanaša tudi na samo opredelitev politične participacije. Tako lahko ožje poimenovanje, ki je omejeno le na sodelovanje na volitvah,

zamenjuje širši pomen pojma politične participacije. Ta pa obsega tudi aktivnosti, kot so protesti, nova družbena gibanja in interesne skupine.

Politična participacija mladih je bila, kar se tiče slovenske situacije, že velikokrat tema raziskav ter najrazličnejših anket. Le-te so ugotovile, da se jih zelo malo zanima za politiko ter ima večina nikakršno ali majhno zanimanje za politiko. Prav tako je politika redko tema pogovorov, še najpogosteje se mladi pogovarjajo s starši. Ankete tudi dokazujejo, da večina mladih nima občutka, da lahko kakor koli vplivajo na politične odločitve in dejanja političnih elit, saj je politika za mlade preveč zakomplicirana, da bi jo človek lahko razumel (Kuhar 2004: 44).

Razlog je v tem, da so se večšine »javnega življenja« skrčile na javno prikazovanje zasebnih afer. Prav tako največ ljudi in predvsem mladih najpogosteje gleda televizijo, ki pa je najmanj kognitivno zahteven medij. Večina jih gleda za zabavo, kjer pa se tudi politika pakira kot oblika zabave. Ta pojav imenujemo infotainment. Po drugi strani velja omeniti tudi internet, ki je zelo decentraliziran in recipročen medij ter prav zaradi tega prikladnejši za pospeševanje proste izmenjave informacij. Vendar ne moremo govoriti še o velikem potencialu tega medija, saj gre omeniti tudi omejenost na manjše deleže ljudi, ki ga sploh posedujejo, v primerjavi s televizijo.

Značilno je, da imajo ljudje, ki se bolj zanimajo za tradicionalno politiko in ki se spoznajo na politična vprašanja, večje zaupanje v politični sistem. Vendar nezanimanje mladih za institucionalno, tradicionalno politiko ne pomeni, da med mladimi ni zanimanja za tematike, kot so človekove pravice, enakost med spoloma, ekološka vprašanja, globalne pravičnosti.

Gre za oblike politične participacije, ki pritegnejo sodobne individualizirane posameznike. Delež takih mladih po evropskih raziskavah stalno narašča. Nova družbena gibanja, kakor jih imenujemo, so ciljno usmerjena, ohlapno organizirana, fleksibilna in specifična zavezništva. Ta gibanja, naj bodo okoljevarstvena, mirovniška ali gejevska, dajejo sliko, da mladi le niso tako otrpli ter da se udeležujejo v skupnostih in vplivajo na svet okrog sebe (Kuhar 2004: 45).

3.6 Politika Evropske unije na področju mladih

V Evropi je sedemdeset milijonov mladih v starosti od 15 do 25 let (v 27 državah članicah Evropske unije). Analize stanja, kot jih je predstavila Evropska komisija, kažejo pomembne spremembe v statusu mladine. Glavne značilnosti, ki se dotikajo te starostne kategorije so:

- mladi so manj predani tradicionalnim političnim in socialnim strukturam (stranke, sindikati) kot v preteklosti,
- manj so vključeni v demokratične procese in mladinske organizacije,
- vse večja je vloga javnih oblasti, da mlade nagovorijo in od njih izvedo njihova mnenja in stališča,
- mladi imajo nezaupanje do mednarodnih institucij, za katere mislijo, da so preveč oddaljene,
- mladim so pomembne teme diskriminacije, večkulturnih družb in podobno.

Pogram Evropske komisije, Mladi v akciji, vzpodbuja participacijo mladih (mladih od 15 do 28 let), vzpodbuja mlade kot aktivne državljane na splošno in kot evropske državljane. Posebno pozornost namenja razvijanju solidarnosti ter vzpodbuja strpnost med mladimi, zlasti v namen krepitev družbene povezanosti v Evropski uniji. Eden od ciljev je tudi prispevati k razvoju in zmogljivosti organizacij civilne družbe na mladinskem področju.

Kako doseči večjo participacijo in kako v mladih vzpodbuditi večji interes za javna in družbena vprašanja ter kako osvoboditi pobudništvo, so izzivi tako za mlade same, kot za tiste, ki se ukvarjajo z mladinskim delom in za državne ter evropske institucije na vseh ravneh. Evropa spodbuja mlade predvsem na lokalni ravni, naj se tam aktivno vključujejo v različne politično – participativne aktivnosti, saj lahko tam najlažje vidijo rezultate svojega dela.

Bela knjiga je dokument, ki določa cilje, ki jih Evropska komisija želi doseči na posameznih področjih. Vprašanje, kako povečati participacijo kot najbolj pereč problem, rešuje Evropska unija s t. i. Odprto metodo koordinacije (2002), s čimer se je vzpostavilo sodelovanje med državami in tudi sodelovanje različnih akterjev znotraj držav (Movit na mladina 2006: 20–23).

»Mladinska politika na evropski ravni obravnava politično participacijo mladih z zaskrbljenostjo in hkrati z zaupanjem. Bela knjiga Evropske komisije, naslovljena »Nove spodbude za evropsko mladino (2001), definira participacijo mladih v javnem življenju kot prednostni cilj evropskih in nacionalnih mladinskih politik« (Kuhar 2004: 44).

Praviloma so mladi v Evropi zelo naklonjeni širjenju demokracije in predvsem želijo imeti v njej določeno vlogo. Razvilo se je nezaupanje v institucionalne strukture. V primerjavi s preteklostjo so mladi zdaj manj zavezani tradicionalnim oblikam dejavnosti v političnem in družbenem življenju (kot so stranke, sindikati) in se v manjšem številu udeležujejo demokratičnih razprav. Mladi se zanimajo za javno življenje in kažejo neko zanimanje za javno življenje, vendar želijo sodelovati in vplivati na družbene odločitve na svoj in izviren način, zunaj starih struktur in mehanizmov participacije (Bela knjiga Evropske komisije 2001: 8).

Evropska komisija med različnimi ukrepi, ki se štejejo primerne za področje mladine, predlaga participacijo, prostovoljno delo, informiranje in karkoli, kar bi morda prispevalo k razvijanju in priznavanju dejavnosti na področju mladih. Vendar je participacija mladih osnovna naloga držav članic, ki bi jo morali predvsem razvijati v lokalnih skupnostih, vključno s šolami, ki so za to idealna priložnost (Bela knjiga Evropske komisije 2001: 14).

Prav zaradi tega so Beli knjigi dodali še Evropsko listino o participaciji mladih v lokalnem in regionalnem življenju. Udeležba mladih v javnem življenju je odločilnega pomena v procesih demokratizacije in integracije držav v Evropi. Vendar le peščica mladih že zgodaj začuti slo po sivih oblekah in političnih institucijah, saj večina mladih svojo pozornost in energijo usmerja na druga manj politična ali celo ne-politična področja življenja (Kuhar 2004: 44).

3.7 Anketa mladih v Sloveniji

3.7.1 Potek raziskave

Kakšen je politični interes mladih v Sloveniji? Se mladi odzivajo? Ali mladi participirajo? Vse to so vprašanja, na katere je skušala odgovoriti zastavljena anketa, ki sem jo opravila med mladimi v Sloveniji.

Do sedaj sem opisovala teoretična dejstva, različne poglede na politično participacijo, značilnosti, razvoj in vlogo mladine. Vendar sem se v želji, da bi potrdila ali ovrgla svoje hipoteze, odločila politično participacijo mladih v Sloveniji preučiti tudi z anketo, opravljeno med mladimi, med dotično skupino, ki jih obravnavana tematika najbolj zadeva. Zavedala sem se, da je bilo na to temo opravljenih že vrsto raziskav ter empiričnih analiz, vendar me je vseeno vodila želja po lastnih ugotovitvah, novih spoznanjih ter morda odkritju, kakšnih dodatnih razsežnosti ali pa celo odklona od teoretičnih dognanj.

Odločila sem se anketirati 140 mladih. Anketirala sem 65 moških in 75 žensk. Mladi so se razlikovali po starosti, spolu, doseženi izobrazbi in okolju, v katerem so živeli. Anketno zbiranje podatkov je potekalo približno en mesec. Največ anketiranih sem dobila na različnih fakultetah po Ljubljani. Težave pa so se pojavljale ob občasni nepripravljenosti mladih na sodelovanje.

Anketa je bila sestavljena iz desetih vprašanj, kjer so bila prva štiri, in sicer o spolu, starosti, doseženi izobrazbi in okolju, namenjena kot neodvisne spremenljivke. Ostala vprašanja so se navezovala na zanimanje za politiko (interes). Spraševala sem jih po drugih kazalnikih politične participacije (spremljanje politike, pogovarjanje o politiki). Pri vsakem vprašanju je bil možen le en odgovor. Vzorec 140 anketiranih je premajhen, da bi lahko govorili o nekih splošnih opažanjih in trendih, vendar kljub vsemu daje neke rezultate, ki bi se verjetno potrdili tudi ob večjem vzorcu.

3.7.2 Rezultati raziskave

Anketirala sem 75 žensk, kar je 53,6% vseh anketiranih. Medtem ko je bilo moških 65, kar predstavlja 46,4%. Največ, kar 50%, to je 70 anketiranih, je bilo starih od 22 do 25 let. Najmanj vprašanih je bilo starih od 26 do 29 let, kar predstavlja 19,3% vseh anketiranih. Medtem ko je bilo mladih v starostni skupini od 18 do 21 let, 43 (30,7%).

Največ vprašanih je imelo končano srednjo šolo (od tega jih je bila večina študentov). Ti predstavljajo 78,6% vseh anketiranih. Sledijo jim vprašani z dokončano visoko šolo (8,6%), vprašani z dokončano višjo šolo (7,1%) ter nazadnje vprašani z nedokončano srednjo šolo (5,7%). Nihče od anketiranih ni imel nedokončane osnovne šole.

Rezultati četrtega vprašanja so razkrili, da je največ anketirancev prihajalo iz vaškega okolja, in sicer je bilo takih kar 74 (52,9%). Sledili so jim mladi iz mesta, 43 (30,7%). 23 (16,4%) mladih pa je prihajalo iz primestnega okolja.

Peto vprašanje se je navezovalo na zanimanje mladih v Sloveniji za politiko. Za boljše operiranje s spremenljivkami sem uporabila funkcijo združevanja posameznih vrednosti spremenljivk. Tako sem stare vrednosti spremenljivk združila v nove. V tem primeru sem združila odgovora močno in zelo močno zanimanje za politiko, v novo vrednost, močno zanimanje.

Rezultati so prikazani v naslednjih tabelah:

Tabela 3.7.2.1: Zanimanje za politiko

ZANIMANJE ZA POLITIKO	Frekvenca	Odstotek %
Nimam zanimanja	46	32,9
Srednje, šibko zanimanje	78	55,7
Močno zanimanje	16	11,4
Skupaj	140	100,0

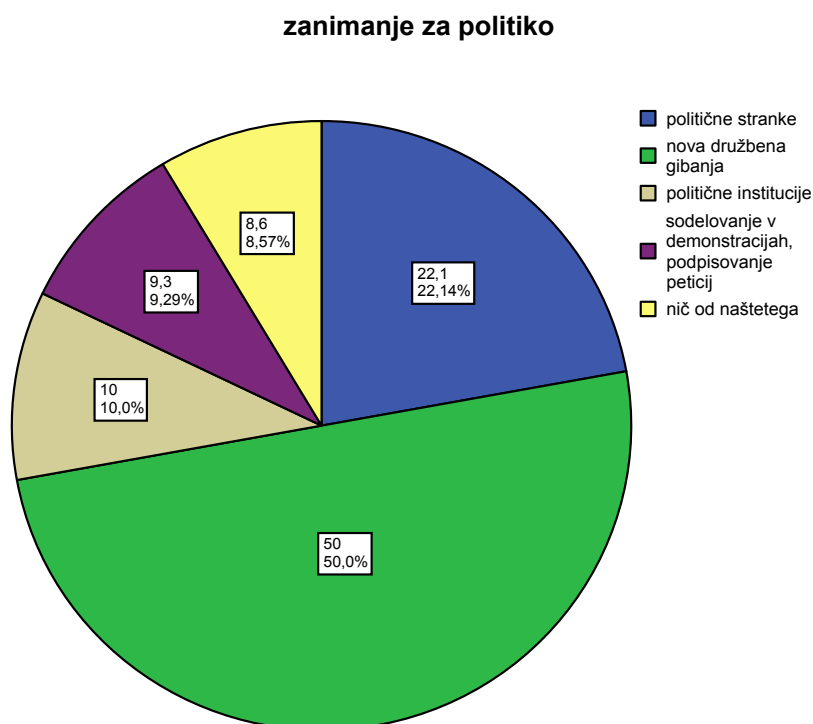
78 anketiranih (55,7%) izraža srednje oziroma šibko zanimanje za politiko. 46 mladih (32,9%) nima nobenega zanimanja za politiko. Pričakovano ima le nekaj mladih močno zanimanje za politiko, in sicer le 16 (11,4%). Rezultati so zelo podobni raziskavi Mladina 2000, kjer podobno ugotavljajo srednje zanimanje (»do neke mere me zanima«) med mladimi za politiko (Miheljak 2002: 131).

Tabela 3.7.2.2: Kaj te v politiki najbolj zanima? S čim se najbolj identificiraš?

ZANIMANJE ZA POLITIKO	Frekvenca	Odstotek %
Politične stranke	31	22,1
Nova družbena gibanja	70	50,0
Politične institucije	14	10,0
Sodelovanje v demonstracijah, podpisovanje peticij	13	9,3
Nič od naštetega	12	8,6
Skupaj	140	100,0

50% (70 anketiranih), ki so odgovorili na vprašanje, kaj jih v politiki najbolj zanima in s čim se najbolj identificirajo, je odgovorilo, da jih najbolj zanimajo nova družbena gibanja (gibanja, katerih tematika so mir, človekove pravice, ekologija,...). 31 mladih (22,1%) v politiki najbolj zanimajo politične stranke. Sledijo mladi, ki jih zanimajo politične institucije (vlada, parlament). Veliko mladih zanimanje v politiki oziroma identifikacijo v politiki najde v sodelovanju v demonstracijah in v podpisovanju peticij.

Graf 3.7.2.1: Kaj te v politiki najbolj zanima? S čim se najbolj identificiraš?

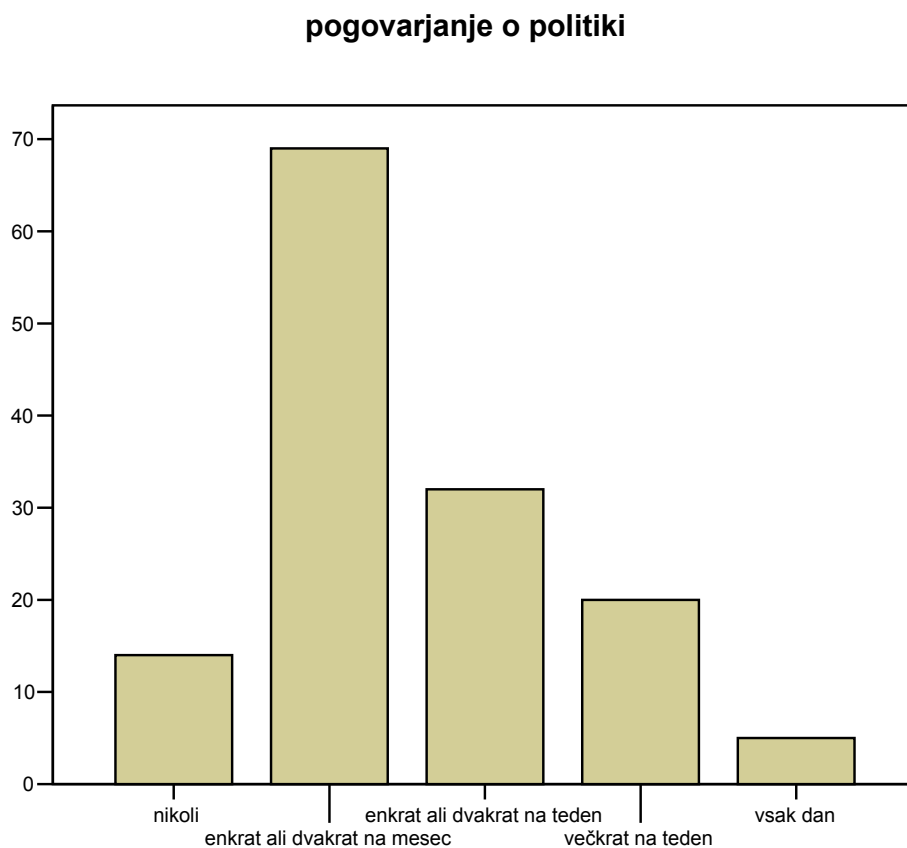
Grafični prikaz zanimanja za politiko, kjer je največ identifikacije mladih z novimi družbenimi gibanji, še enkrat dokazuje pomembnost širšega razumevanja politične participacije. Saj politična participacija presega aktivnosti znotraj uveljavljenih političnih institucij. Govorimo o vedno večjem pomenu novih družbenih gibanj, interesnih skupin in protestov (Kuhar 2004: 44).

Tabela 3.7.2.3: Spremljanje politike

SPREMLJANJE POLITIKE		Frekvenca	Odstotek %
	Nikoli	14	10,0
	Mesečno	33	23,6
	Tedensko	77	55,0
	Vsak dan	16	11,4
	Skupaj	140	100,0

Največ mladih politiko spremlja tedensko. Takih je kar 77 anketiranih (55%). Sledijo jim mladi, ki spremljajo politiko mesečno. Razmerji med tistimi, ki politiko spremljajo vsak dan in med tistimi mladimi, ki je ne, sta si zelo podobni. Tudi tu sem uporabila funkcijo združevanja posameznih vrednosti spremenljivk. Vrednosti enkrat ali dvakrat na teden in vrednosti večkrat na teden sem, za lažje operiranje s spremenljivkami, združila v tedensko spremljanje politike (prek poročil na televiziji, po radiu, internetu ali v dnevnih časopisih). Spremljanje politike spada med kazalnike, ki imajo relativno veliko vlogo v politični participaciji.

Graf 3.7.2.2: Pogovarjanje o politiki

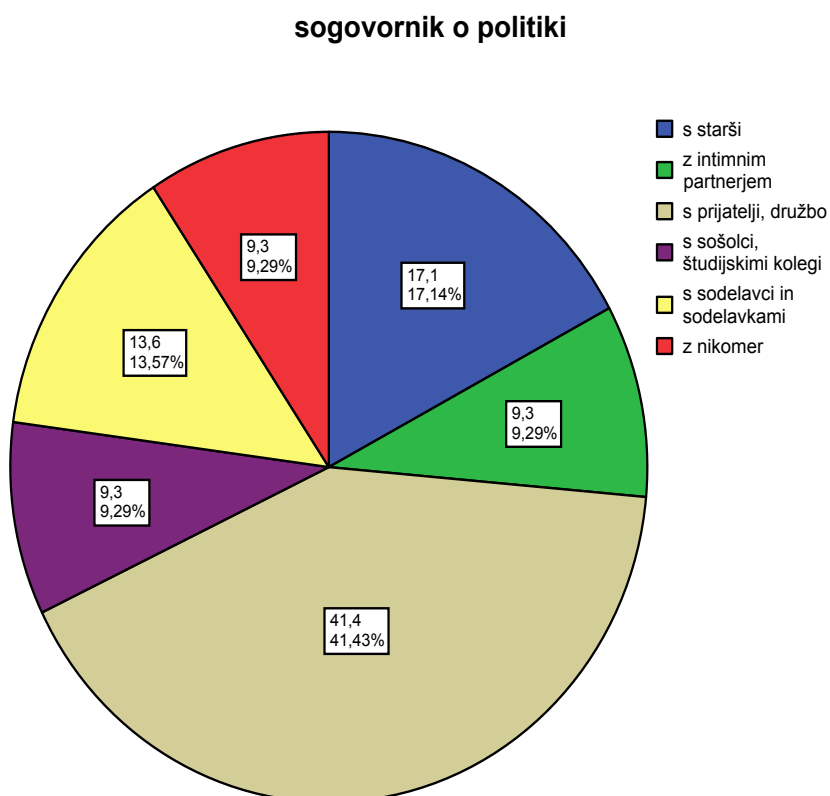
Graf prikazuje pogovarjanje med mladimi o političnem dogajanju v državi ali v njihovi občini. Največ mladih se pogovarja enkrat ali dvakrat na mesec. Pogovarjanje o politiki spada med kazalnike, ki srednje prispevajo k politični participaciji.

Tabela 3.7.2.4: Pogovarjanje o politiki

POGOVARJANJE O POLITIKI	Frekvenca	Odstotek %
Nikoli	14	10,0
Mesečno	69	49,3
Tedensko	52	37,1
Vsak dan	5	3,6
Skupaj	140	100,0

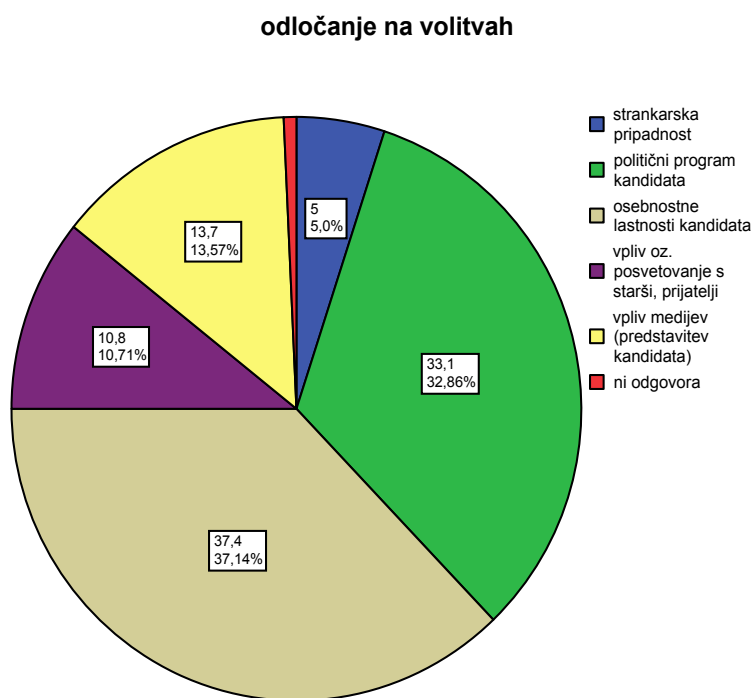
Vrednosti enkrat ali dvakrat na teden in večkrat na teden sem zaradi lažjega operiranja tudi tokrat združila, in sicer v tedensko pogovarjanje o politiki. Največ mladih se mesečno pogovarja o politiki, in sicer skoraj 50%. Le 5 mladih, (3,6%) od 140 anketiranih, se vsak dan pogovarja o politiki. V primerjavi s prejšnjim kazalnikom več mladih v Sloveniji tedensko spremlja politiko, kot pa se o njej pogovarja.

Graf 3.7.2.3: S kom se najpogosteje pogovarjaš o politiki?

Največ mladih se o politiki pogovarja s prijatelji in družbo, in sicer kar 41,43% vseh anketiranih. 17,4% se jih pogovarja s starši. 13,57% se jih pogovarja s sodelavci in sodelavkami. Enake deleže sem dobila pri vseh naslednjih odgovorih, in sicer se 9,3% vseh anketiranih o politiki pogovarja s sošolci, študijskimi kolegi, z intimnim partnerjem ali pa z nikomer. V primerjavi z raziskavo Mladina 2000, kjer se največ mladih pogovarja s starši (Miheljak 2002:134), se v moji raziskavi največ mladih v Sloveniji o politiki pogovarja s prijatelji in družbo.

Graf 3.7. 2.4: Na podlagi česa, koga se odločaš na volitvah, če se jih udeležiš?

Graf se navezuje na zadnje vprašanje v moji anketi, kjer me je zanimalo, na podlagi česa (koga) se mladi v Sloveniji odločajo na volitvah, če se jih udeležijo. Zanimivo, da se največ mladih, 37,4%, na volitvah odloči na podlagi osebnostnih lastnosti kandidata. Govorimo o personalizaciji volilne izbire, ko volilci vse bolj glasujejo za osebe in ne več za stranke. Več pomeni personalni in strankarski imidž ter medijsko izoblikovana podoba v javnosti. Presenetljivo pa se 32,86% mladih na volitvah odloča na podlagi političnega programa mladih.

Vedno večji vpliv medijev se je pokazal tudi v moji raziskavi, saj se jih kar 13,57% na volitvah odloča po predstavitvi kandidata v medijih. 10,71% se jih posvetuje s starši ali prijatelji, le 5% pa na podlagi strankarske pripadnosti.

Zanimanje (interes) za politiko glede na spol:

V splošni populaciji je razlika med spoloma v interesu za politiko očitna in značilna, saj moške politika bolj zanima kot ženske. Raziskava Mladina 2000, pa ne pokaže nobenih značilnih razlik v interesu za politiko glede na spol (Miheljak 2002: 133). Kako je v moji raziskavi?

Tabela 3.7.2.5: Zanimanje za politiko glede na spol

		Kakšno je tvoje zanimanje za politiko?			Skupaj
		nimam zanimanja	srednje, šibko zanimanje	močno zanimanje	
Spol	moški	19	34	12	65
		29,2%	52,3%	18,5%	100,0%
	ženska	27	44	4	75
		36,0%	58,7%	5,3%	100,0%
Skupaj		46	78	16	140
		32,9%	55,7%	11,4%	100,0%

Iz tabele razberemo, da je bilo vseh vprašanih 140. Od tega je bilo 65 moških in 75 žensk. Od tistih, ki nimajo zanimanja za politiko je 29,2% moških in 36% žensk. Več moških (18,5%) izraža večje zanimanje za politiko kot žensk. Med 140 anketiranimi jih 55,7% srednje ali šibko zanima politika. Med njimi ni opaznih razlik med spoloma.

Tabela 3.7.2.6: Zanimanje za konvencionalne ali alternativne državljanske pobude glede na spol

		Zanimanje za konvencionalne ali alternativne državljanske pobude					Skupaj
		politične stranke	nova družbena gibanja	politične institucije	demonstracije in peticije	nič od naštetega	
Spol	moški	21	24	8	8	4	65
		32,3%	36,9%	12,3%	12,3%	6,2%	100,0%
	ženska	10	46	6	5	8	75
		13,3%	61,3%	8,0%	6,7%	10,7%	100,0%
Skupaj		31	70	14	13	12	140
		22,1%	50,0%	10,0%	9,3%	8,6%	100,0%

Največ anketiranih (50%) se zanima za alternativne državljanske pobude, in sicer za nova družbena gibanja. Vendar tu obstajajo razlike, saj se je znotraj tega več žensk kot moških opredelilo za to alternativno državljansko pobudo. Moški se bolj zanimajo za politične stranke, institucije. Več žensk pa se tudi ni odločilo oziroma ni izkazalo zanimanja, interesa za nobeno od naštetih oblik.

Tabela 3.7.2.7: Spremljanje politike glede na spol

		Spremljanje politike				Skupaj
		nikoli	mesečno	tedensko	vsak dan	
Spol	moški	7	12	39	7	65
		10,8%	18,5%	60,0%	10,8%	100,0%
	ženska	7	21	38	9	75
		9,3%	28,0%	50,7%	12,0%	100,0%
Skupaj		14	33	77	16	140
		10,0%	23,6%	55,0%	11,4%	100,0%

Tabela prikazuje spremljanje politike (kazalnik politične participacije) glede na spol. Oboji, tako moški kot ženske, največkrat tedensko spremljajo politiko. Ni opaznih razlik med spoloma.

Zanimanje (interes) za politiko glede na izobrazbo:

Tabela 3.7.2.8: Vpliv dosežene izobrazbe na zanimanje za politiko

		Zanimanje za politiko				Skupaj
		nimam zanimanja	srednje, šibko	močno	zelo močno	
Izobrazba	srednja šola	42	67	7	2	118
		35,6%	56,8%	5,9%	1,7%	100,0%
	fakulteta	4	11	4	3	22
		18,2%	50,0%	18,2%	13,6%	100,0%
Skupaj		46	78	11	5	140
		32,9%	55,7%	7,9%	3,6%	100,0%

Tabela prikazuje zanimanje, interes za politiko glede na doseženo izobrazbo. Za lažje operiranje sem vrednosti nedokončana srednja šola in končana srednja šola združila v novo vrednost, in sicer v srednja šola. Podobno sem naredila z dokončano višjo in visoko šolo. Dobila sem novo vrednost, fakulteta. Nihče od anketiranih ni odgovoril, da ima nedokončano ali končano osnovno šolo. Razlike se opazijo v vrednosti nimam zanimanja, saj se je manj anketiranih med tistimi, ki imajo fakulteto, odločilo, da nimajo zanimanja za politiko, kot tisti, ki imajo le srednjo šolo. Podobne razlike so tudi pri vrednostih močno in zelo močno. Višja je dosežena izobrazba, večji je interes, zanimanje za politiko med mladimi v Sloveniji.

Tabela 3.7.2.9: Vpliv dosežene izobrazbe na spremljanje politike

		Spremljanje politike				Skupaj
		nikoli	mesečno	tedensko	vsak dan	
Izobrazba	nedokončana srednja šola	3	1	4	0	8
		37,5%	12,5%	50,0%	,0%	100,0%
	končana srednja šola	11	31	58	10	110
		10,0%	28,2%	52,7%	9,1%	100,0%
	dokončana višja šola	0	1	6	3	10
		0,0%	10,0%	60,0%	30,0%	100,0%
dokončana visoka šola		0	0	9	3	12
		0,0%	0,0%	75,0%	25,0%	100,0%
Skupaj		14	33	77	16	140
		10,0%	23,6%	55,0%	11,4%	100,0%

Da ima izobrazba res velik vpliv, se vidi tudi v tej tabeli. Razlika se vidi med tistimi anketiranimi, ki imajo nedokončano srednjo šolo ter med tistimi, ki imajo dokončano fakulteto. Mladi s fakulteto politiko spremljajo, medtem ko je mladi z nedokončano srednjo šolo ne spremljajo. Prav tako več mladih v Sloveniji s fakulteto (višjo ali visoko šolo) večkrat tedensko ali vsak dan spremlja politiko prek poročil na televiziji, po radiu, internetu ali v dnevnikih časopisih. Razlog je morda v vrednotah mladih, ki se z leti ter z vplivom dosežene izobrazbe spreminjajo. Vseeno pa še vedno največ mladih spremlja politiko tedensko, in sicer kar 55%.

Tabela 3.7.2.10: Vpliv dosežene izobrazbe na pogovarjanje o političnem dogajanju

		Pogovarjanje o političnem dogajanju				Skupaj
		nikoli	mesečno	tedensko	vsak dan	
Izobrazba	srednja šola	12	63	41	2	118
		10,2%	53,4%	34,7%	1,7%	100,0%
	fakulteta	2	6	11	3	22
		9,1%	27,3%	50,0%	13,6%	100,0%
Skupaj		14	69	52	5	140
		10,0%	49,3%	37,1%	3,6%	100,0%

Izobrazba vpliva tudi na pogovarjanje o političnem dogajanju (kazalnik politične participacije). Tabela prikazuje, da se več mladih s fakulteto (končano višjo ali visoko šolo) pogovarja vsak dan o političnem dogajanju, prav tako tudi skoraj ni odgovorov, da se ne pogovarjajo, medtem ko so znotraj anketiranih s končano srednjo šolo tudi odgovori o ne pogovarjanju o politiki in političnem dogajanju.

Zanimanje (interes) za politiko glede na okolje, v katerem živijo mladi:

Tabela 3.7.2.11: Zanimanje za politiko glede na okolje, v katerem živijo mladi

		Zanimanje za politiko			Skupaj
		nimam zanimanja	srednje, šibko zanimanje	močno zanimanje	
Okolje	mestno, primestno	24	35	7	66
		36,4%	53,0%	10,6%	100,0%
	vaško	22	43	9	74
		29,7%	58,1%	12,2%	100,0%
Skupaj		46	78	16	140
		32,9%	55,7%	11,4%	100,0%

Tabela prikazuje vpliv okolja, v katerem živijo mladi, na zanimanje (interes) za politiko. Tudi tukaj sem združevala vrednosti, in sicer sem združila odgovore tistih, ki so obkročili mestno in primestno okolje, v novo vrednost. Med mladimi, ki prihajajo iz mesta ter med mladimi, ki prihajajo iz vaškega okolja, v moji raziskavi ne prihaja do večjih razlik na zanimanje (interes) za politiko. Milbrathova raziskava (1965) ali pa številne druge raziskave (Della Porta 2003) ugotavljajo, da ljudje iz urbanega okolja bolj politično participirajo ter izražajo večji interes za politiko. Vendar moja raziskava tega ne odkriva. Stimulus iz okolja na mlade do 29. leta verjetno drugače vpliva, kot na ostalo, starejšo populacijo, kjer pa se razlike glede na okolje, kjer živijo ljudje, že pojavljajo.

Zanimanje (interes) za politiko glede na starost:

Tabela 3.7.2.12: Zanimanje za politiko glede na starost

		Zanimanje za politiko			Skupaj
		nimam zanimanja	srednje, šibko zanimanje	močno zanimanje	
Starost	18-21	17	23	3	43
		39,5%	53,5%	7%	100%
	22-25	21	39	10	70
		30,0%	55,7%	14,3%	100%
	26-29	8	16	3	27
	29,6%	59,3%	11,1%	100%	
Skupaj		46	78	16	140
		32,9%	55,7%	11,4%	100%

Tabela prikazuje zanimanje (interes) za politiko glede na starost. Tako kot raziskava Mladina 2000 (Mihelj 2002: 131) tudi moji anketni rezultati kažejo, da zanimanje za politiko raste s starostjo ali drugače rečeno, na manjšanje nezanimanja s starostjo. Mladi v starostni skupini od 18 do 21 let imajo največje nezanimanje za politiko, medtem ko se le-ta manjša od 25. leta naprej.

3.7.3 Zaključki in ugotovitve anketiranja

Med mladimi se pojavljajo neenakosti v obsegu politične participacije, kar je vpliv številnih dejavnikov. Skozi celotno raziskavo sem se zavedala, da mladi niso homogena skupina, saj se le-ti zelo razlikujejo med seboj tako po spolu, starosti, doseženi izobrazbi kot okolju. To pa so bile tudi moje neodvisne spremenljivke.

Ugotovila sem, da največ mladih izraža srednje oziroma šibko zanimanje za politiko. Zelo veliko se jih je ob vprašanju, ki se navezuje na zanimanje za politiko, opredelilo, da jih politika ne zanima. Pomembno vlogo pri oblikovanju indeksa politične participacije so oblikovali tudi drugi kazalniki, in sicer spremljanje politike in pogovarjanje o politiki. Ti kazalniki so pokazali, da mladi sicer več spremljajo politiko, kot pa se o njej pogovarjajo. Mladi v Sloveniji se najpogosteje o politiki in političnem dogajanju pogovarjajo s prijatelji in družbo.

Z zadnjim vprašanjem, ki se je navezovalo na odločanje na volitvah, kjer sem spraševala, na podlagi česa, koga se odločajo na volitvah, če se jih udeležijo, sem želela preveriti, kdo ima vpliv na mlade, so to starši in vpliv politične socializacije ali pa so to mediji ali pa kaj čisto nekaj drugega. Hotela sem potrditi: vedno večji zaton političnih programov, slabitev strankarske identifikacije, naraščanje medijsko izoblikovane podobe v javnosti in večanje individualnosti kandidata. Na tem mestu bi pojasnila tudi pomanjkljivost svoje raziskave in anketnega vprašalnika. In sicer, sem na žalost, šele po opravljeni anketi in po nasvetu ga. Čeplak ugotovila, da bi morala bolj natančno spraševati po doseženi izobrazbi, saj je bil zelo velik delež mojih anketiranih s končano srednjo šolo študentov, torej mladih na poti h končanju višje ali visoke šole.

Z empirično analizo sem želela dokazati, da politične participacije ne moremo omejiti ter razumeti samo, kot sodelovanje na volitvah, poznavanje političnih strank in institucij (torej ožji pomen), temveč je nujno širše poimenovanje. Ugotavljam, da politična participacija presega aktivnosti znotraj uveljavljenih političnih institucij. Mlade privlačijo alternativne državljanske pobude, kot so nova družbena gibanja, interesne skupine ter sodelovanje na protestih in podpisovanje peticij. To so oblike politične participacije, ki so najbolj priljubljene med mladimi v Sloveniji. Torej nek interes med mladimi obstaja.

3.8 Mnenje sekretarja na Uradu Republike Slovenije za mladino

Delovanje Urada Republike Slovenije (RS) za mladino ter mnenje o politični participaciji mladih v Sloveniji (g. Jernej Dirnbek, sekretar na Uradu RS za mladino)

Jernej Dirnbek, sekretar na Uradu RS za mladino, pravi da Republika Slovenija spada med države, ki se lahko ponašajo z večletno tradicijo na področju participacije mladih. Mladi so vedno izražali nek interes, zanimanje za politiko. Tako je bilo tudi pred osamosvojitvijo, predvsem po leta 1974 sprejetem Zakonu o društvih, ki je močno spodbudil ustanavljanje in delovanje interesno usmerjenih organizacij, za katere je pobuda prihajala s strani državljanov. V času prehoda so bili mladi tvorec idej in so predstavljali pomemben del družbenih gibanj, ki so privedla do sprememb. Mladi so tudi po vzpostavitvi samostojne države kmalu nadaljevali s svojim družbenopolitičnim angažmajem, seveda tokrat na drugačni, demokratičnejši osnovi.

Na Uradu Republike Slovenije za mladino, ki je bil ustanovljen leta 1991 kot državni organ, ki je neposredno odgovoren za področje mladih, ugotavljajo, da je delo z mladimi zelo heterogeno, praksa pa je prehitela teoretsko produkcijo. Urad vodi svojo nacionalno mladinsko politiko skladno z nacionalnimi prioritetami in dogovori sprejetimi na ravni držav članic Evropske unije.

Spodbujajo vključenost mladih v različne vrste mladinskih organizacij ter v aktivnosti teh organizacij (prostovoljno delo, participacija v politiki lokalne skupnosti, izvajanje raznih aktivnosti, pobud in projektov) tako na lokalni ravni, kot širše. Urad tako zagotavlja strukturiran dialog med vladnim in nevladnim sektorjem na področju mladine.

Oblike sodelovanja med reprezentativnimi strukturami na nacionalni in lokalni ravni so: mešana komisija za mladinska vprašanja pri Uradu RS za mladino, posveti Urada RS za mladino z mladinskimi organizacijami, svet Vlade RS za študentska vprašanja, posvetovalna telesa za mladino na lokalnem nivoju ter otroški parlamenti.

Jernej Dirnbek pravi, da je mladinsko področje v Sloveniji vseskozi predmet raziskovanj, ki jih izvajajo bodisi specializirane institucije bodisi predstavniki nevladnih organizacij z namenom pridobivanja dodatnih vedenj o stanju in dogajanju na mladinskem področju. Tako pa je tudi z raziskovanjem politične participacije mladih, ki je podobno kot ostala področja mladinske politike, velikokrat predmet najrazličnejših raziskav. Med raziskovalci, ki so tako ali drugače raziskovali področje mladine ter zajeli politično participacijo mladih, velja omeniti dr. Mirjano Ule, dr. Vlada Miheljaka in druge. Urad RS za mladino pa namerava to področje spremljati tudi v prihodnje.

Gospod Dirnbek ugotavlja, da se oviram na področju participacije mladih, že samo zaradi narave področja, ne bo možno nikoli v celoti izogniti, saj se vedno znova pojavljajo določene težave, hkrati pa je idealen cilj, zagotoviti polno politično participacijo mladih v Sloveniji, v praksi nedosegljiv. Ovire, ki se pojavljajo, so pomankljiva mladinska zakonodaja, nemalokrat pa tudi togost nacionalnih ali lokalnih oblasti, saj se organi na pobude mladih odzivajo zelo počasi.

Jernej Dirnbek pravi, da interes med mladimi za politiko obstaja, vendar pa so med mladimi tudi drugi problemi. Zato so na Uradu Republike Slovenije za mladino opravili anketo med nevladnimi organizacijami, ki je med drugim postregla z obsežnim seznamom ovir, kot jih zaznava nevladni mladinski sektor. Opravljena anketa je pokazala, da med mladimi obstajajo velika pasivnost, nemotiviranost, nezainteresiranost za izvajanje mladinskega dela. Pokazalo se je, da so mladi zelo heterogena skupina, obstaja pa tudi premajhno poznavanje oziroma razumevanje mladih.

Gospod Dirnbek opaža tudi, da mladinske organizacije ne sledijo trendom mladinskega dela, prav tako pa je tudi nestimulativna zakonodaja na področju mladih ter pomanjkanje ustreznih prostorov za mlade in ostale infrastrukture. Pravi, da so mladi preobremenjeni, saj poleg šolskih obveznosti ne zmorejo še dodatnih aktivnosti. Problemi so tudi v celem šolskem sistemu, ki ne vzgaja mladih v inovativnosti in kreativnosti. Prav tako je veliko interesnih dejavnosti plačljivih, zato mladi iz socialno ogroženih okolij težje participirajo.

Problemi mladih se prepozno detektirajo. Okolje, v katerem živijo, je zelo nestimulativno. Mladi se bolj identificirajo s kvazijunaki iz TV ekrana, razmišljajo potrošniško, sanjajo sanje svojih namišljenih utvar iz rumenega tiska, nasilje ali konfliktno ravnanje pa postaja normalen način reševanja problemov.

Majhno politično participiranje mladih v Sloveniji je po mnenju Urada RS za mladino tudi v pasivni družinski kulturi, v občutku ogroženosti, odrinjenosti, ki samo še spodbuja pasivnost. Družba premalo priznava mlade kot ustvarjalne, razmišljajoče. Razlog je tudi v nizki stopnji volje politikov in uradnikov za odprtje razprave o odločitvah javnega pomena tudi za mlade.

Na mladino so veliko vplivale spremenjene vrednote, vendar se mladi še vseeno znajo angažirati, kadar so jim pomembne tematike, ki se tičejo njih. Na tem mestu je gospod Dirnbek omenil lanske demonstracije, študentski upor, ko so ljubljanske ulice napolnili študentje s svojimi zahtevami (študij brez šolnin, problematika študentskega dela in napotnic, študentskih bonov).

Tematiko najinega pogovora sva zaključila z ugotovitvijo, da mladinska dejavnost v slovenski družbi še vedno ni pridobila zadostnega »pomena«. Večina prebivalstva v tem ne vidi nobenega problema, temu podobna pa je tudi naklonjenost politike. Vse to postopoma vpliva na politično participacijo mladih v Sloveniji, vendar upanje umre zadnje. Tako sva se oba strinjala, da bomo morda nekoč, vendarle govorili o porastu interesa za politična vprašanja med mladimi.

3.9 Mnenje slovenskih podmladkov

Podmladki slovenskih političnih strank in njihovi odgovori na vprašanja o politični participaciji mladih v Sloveniji

Zanimalo me je, kaj o politični participaciji mladih v Sloveniji, menijo slovenski podmladki. Vendar je potrebno na tem mestu pogledati, kako je področje mladine v Sloveniji tudi zakonsko urejeno.

Področje mladine v Sloveniji je zakonsko še vedno bolj ali manj neurejeno. Določbe, ki zadevajo mladino, vsebujejo civilna, kazenska, delovnoppravna in socialno varstvena zakonodaja. Področje strukture, akterjev mladinske politike in financiranja pa zaenkrat ne ureja še noben zakon. Le Zakon o mladinskih svetih (Ur.l. RS 70/2000), ki ureja položaj, delovanje, dejavnost ter financiranje Mladinskega sveta Slovenije in lokalnih mladinskih svetov. V Mladinski svet Slovenije se združujejo društva, zveze društev in mladinske organizacije ali notranje organizacijske enote mladinskih organizacij v političnih strankah, registrirane po določbah zakona, ki ureja politične stranke.

V Mladinski svet Slovenije (MSS), ki ima pomembno vlogo pri oblikovanju slovenske mladinske politike, se združujejo najrazličnejše mladinske organizacije, tudi podmladki političnih strank. Zakonodaja določa, da morajo imeti vse članice mladinskih svetov vsaj 70 odstotkov članstva starega med 15 in 29 let. Za podmladke so merila še nekoliko strožja: tudi vsaj 70 odstotkov njihovega vodstva mora imeti manj od 29 let. Vprašanje pa je, ali se vse organizacije res držijo zakonskih zahtev. Podmladki političnih strank so organizirani na podlagi Zakona o političnih strankah ter na podlagi statutov političnih strank. So mladinska organizacija (politična organizacija mladih) in oblika organiziranosti politične stranke (Divjak in Šporar 2005: 17–27).

Enaka vprašanja sem poslala naslednjim podmladkom:

Mlada Slovenija – podmladek Nsi,
Nova generacija – podmladek SLS,
Slovenska demokratska mladina – podmladek SDS,
Mladi forum socialnih demokratov – podmladek SD,
Mlada liberalna demokracija – podmladek LDS.

Najbolj so bili pripravljeni pomagati v podmladku Mlada Slovenija, kjer sem se kar dvakrat menila za odgovore, in sicer z gospodom Robertom Ilcem, ki je tudi predsednik podmladka, enkrat poprej pa že z gospodom Jakobom Becem, ki je namestnik generalnega sekretarja v podmladku Mlade Slovenije, vendar se nam v tem času ni uspelo dogovoriti za ustrezen termin. Podobno je bilo tudi s predsednikom Slovenske demokratske mladine, Nikolajem Oblakom.

Najhitrejši odziv na postavljena vprašanja sem prejela s strani podmladka Nova generacija. Njihov predsednik, Rok Ravnikar, mi je na postavljena vprašanja odgovoril zelo tematsko in široko, hkrati pa mi je posredoval še osebne e-mail naslove predsednikov slovenskih podmladkov, vendar tudi tako nisem dobila pričakovanih odgovorov, odzivov, mnenj o problematiki politične participacije mladih v Sloveniji.

Novo generacijo je opredelil kot mladinsko organizacijo, gibanje, katere cilj je delovanje in soodločanje na različnih področjih javnega življenja s posebnim poudarkom na področju mladinske politike in mladinske civilne družbe. Njihov podmladek je programsko in statutarno povezan s Slovensko ljudsko stranko.

V podmladku Nova generacija, na vprašanje, kaj menijo o politični participaciji mladih v Sloveniji, pravijo, da posebnih analiz nimajo, niti jih ne poznajo. Vendar se zavedajo dejstva, da glede na pretekla leta, množična udeležba in aktivnost v političnih podmladkih upadata.

Po eni strani opažajo precejšnjo mero zanimanja za sodelovanje na lokalnih volitvah, kjer je bilo veliko kandidatov iz podmladkov političnih strank, vendar po drugi strani opažajo zmanjšanje homogenih političnih zahtev s strani mladih. Rok Ravnikar današnjo situacijo, po sprejeti zakonodaji o Mladinskem svetu Slovenije, ocenjuje za veliko boljšo, vendar je skeptičen, saj se te institucionalne možnosti še vedno premalo izkoriščajo.

Razloge za nizko politično participacijo mladih v Sloveniji vidijo v vzgojno-izobraževalnem sistemu, saj se danes za razliko od prejšnjega sistema (pred letom 1990), kjer se je mlade od najzgodnejših let sistematično vključevalo in pripravljalo na aktivno družbeno participacijo, zmanjšuje pozitivna predstava o pomenu, smislu in potrebah po političnem udejstvovanju. Razlog je tudi v javnosti, kjer ima politika negativen predznak, asociacije povezane s politiko, pa so negativne skoraj v vseh starostnih skupinah. Vse to vpliva tudi na odnos mladih do politike.

Na politično participacijo mladih v Sloveniji vplivajo, po mnenju gospoda Ravnikarja, tudi lokalna politična kultura (kultura v lokalni skupnosti), politična kultura v državi, tradicija v družini ter izkušnje ali stiki s politiko v krogu vrstnikov. Pomembno je okolje ter vpliv, do kakšne meje je razvita socialna mreža. Saj, če je socialna mreža v ožjem smislu vpeta tudi v prosti čas in življenjski prostor, potem prej ali slej pride do izoblikovanja problemov, zahtev in stališč, ki lahko prerastejo v politični aktivizem.

Rok Ravnikar se strinja, da mlade veliko bolj kot konvencionalne, institucionalizirane oblike političnega delovanja (kot so politične stranke in njihovi podmladki) zanimajo alternativne državljanske pobude, saj se mladi bolj poistovetijo z družbenimi gibanji, s peticijami in sodelovanjem na demonstracijah.

Po njegovem mnenju gre za poistovetenje s problemom, ki ga ponotranjijo ter so se tako v okviru političnega aktivizma pripravljene tudi izpostaviti. Politične stranke, politični podmladki pa predstavljajo globlje, širše in dolgoročneje cilje, ki mlademu človeku v nekem trenutnem »mladem« obdobju, ne morejo veliko ponuditi.

Svoja razmišljanja o politični participaciji mladih v Sloveniji, Rok Ravnikar, zaključuje tako, da ugotavlja, da so vsa dejstva o nizki politični participaciji mladih tudi posledica tega, ker politične institucije ne uspejo prikazati ali dokazati smiselnosti političnega udejstvovanja mladih. Odstotnost spontanih družbenih mladinskih iniciativ, pa kaže tudi na to, da se mladi ne soočajo s konkretno problematiko, ali pa kar je še bolj verjetno, svojih problemov ne zaznavajo rešljivih skozi politiko in skozi oblikovanje političnih zahtev.

Razmišljanja podmladkov o politični participaciji mladih sem iskala in brala tudi na njihovih internetnih straneh. Večinoma so si enotni ter tako vsi ugotavljajo, da je participacija mladih v družbi ena izmed ključnih pogojev za razvoj družbe na vseh nivojih: lokalnem, regionalnem, nacionalnem, evropskem in mednarodnem (glej našteje vire v literaturi in virih).

Mladi forum zagovarja stališče, da je participacija mladih ključnega pomena za razvoj demokracije, enakopravnosti in solidarnosti ter demokratičnih družbenih procesov (Mladi forum). Povečini pa vsi podmladki menijo, da participacija pomeni aktivno sodelovanje v procesu prepoznavanja potreb in iskanju rešitev. Pristojni državni, občinski in drugi organi oblasti pa bodo morali po mnenju slovenskih podmladkov bolj prisluhniti potrebam mladih ter se bolj zavedati pomembnosti mladine.

4. ZAKLJUČEK: Testiranje hipotez in predlogi za nadaljnja raziskovanja politične participacije

Politična participacija je tesno povezana z razvojem sodobne demokracije in s tem države in državljanstva. Državljeni pa so tudi mladi ljudje. Prav zato je zadnje čase posebna pozornost namenjena tudi tej družbeni skupini. Mnoge raziskave mladih ugotavljajo, da so za mlade značilni nezanimanje, majhen interes za politična vprašanja ter celo apatija. Prav zato sem se v okviru svoje diplomske naloge odločila preveriti, kako je s politično participacijo mladih v Sloveniji. Najbolj me je zanimalo, kako je z interesom mladih, ali je res tako majhen. Glede na to sem postavljala hipoteze in ugotovila sledeče.

Pri testiranju postavljenih hipotez, hipotezo H0 – *Mladi v Sloveniji izražajo nižji interes za konvencionalne, institucionalizirane oblike političnega delovanja (simpatiziranje s političnimi strankami in političnimi institucijami), kot pa za alternativne državljanske pobude (zanimanje za nova družbena gibanja, podpisovanje peticij in sodelovanje v demonstracijah)*, v celoti potrdimo, saj sem ugotovila, da se mladi v Sloveniji veliko bolj zanimajo za alternativne državljanske pobude, kot pa za politične institucije, politične stranke, torej za institucionalizirane oblike političnega delovanja.

Hipotezo H1 – *Med mladimi v Sloveniji, ne obstajajo razlike med spoloma v zanimanju (interesu) za politiko*, prav tako v celoti potrdimo, saj sem podobno kot so to ugotovljale druge raziskave, tudi jaz ugotovila, da med mladimi ni nobenih značilnih razlik v interesu za politiko glede na spol.

Hipotezo H2 – *Mlade ženske v Sloveniji izražajo manjši interes za konvencionalne oblike političnega delovanja kot moški, vendar izražajo podoben ali višji politični interes za alternativne državljanske pobude*, v celoti potrdimo. Ženske se veliko bolj zanimajo za alternativne državljanske pobude, predvsem za nova družbena gibanja, saj jih tematike, kot so mir, človekove pravice, okolje, bolj privlačijo kot stroga politika. Raziskava je pokazala zanimive razlike v interesu, identifikacijo, saj se moški veliko bolj identificirajo s političnimi strankami in političnimi institucijami. Razlika z ženskami je zelo očitna.

Hipotezo H3 – *Z večanjem izobrazbe, se mladi v Sloveniji bolj zanimajo za politiko, jo tudi spremljajo in se o njej več pogovarjajo*, prav tako v celoti potrdimo, saj politične participacije ne moremo razumeti samo ozko mišljeno, na primer sodelovanje mladih na volitvah, simpatiziranje s političnimi strankami. Zato sem politično participacijo raziskovala tudi preko drugih kazalnikov, kot so spremljanje in pogovarjanje o politiki. Ugotovila sem, da večja dosežena izobrazba vpliva na omenjene kazalnike, saj so se pokazale razlike med tistimi, ki na primer še študirajo ter med ostalimi z že končanimi fakultetami (višja ali visoka šola). Verjetno se bolj izobraženi bolj zavedajo vpliva vlade in njenih ukrepov na posameznike ter imajo več političnih informacij in več mnenj o političnih vprašanjih.

Politično participacijo moramo razumeti širše, zato mora politična participacija presežati aktivnosti znotraj političnih institucij. Politična participacija je več kot samo to. Le tako bomo razumeli interes mladih za politiko. Pojem interes moramo zato opredeliti z malce kritično distanco. Da je interes med mladimi nizek, ne moremo povsem trditi, kajti v tem primeru se politika in interes do nje obravnava kot nek spopad med nasprotniki, racionalno delovanje ljudi, skupin, političnih institucij. Interes je namreč lahko zanimanje tudi za druga področja, ki pa spadajo pod širše poimenovanje politike. Sem štejemo aktivnosti, kot so protesti, nova družbena gibanja in interesne skupine. Tem mladi namenljajo vedno več zanimanja. Torej nek interes med mladimi za politiko vendarle obstaja. Dodatno k temu pripomorejo tudi raziskovanja z drugimi kazalniki, ki vplivajo na pomen politične participacije. Morda pa želijo mladi delovati na svoj izviren način in zunaj starih struktur?

Na Uradu Republike Slovenije podobno ugotavljajo, da nek interes med mladimi za politiko obstaja, vendar so tudi drugi problemi, tako da se oviram na področju participacije mladih že samo zaradi narave področja ne bo možno nikoli v celoti izogniti. Mladi so nemotivirani, nezainteresirani, vendar se angažirajo, ko gre za njihove tematike (študentske demonstracije v letu 2006). Podobno ugotavljajo tudi slovenski podmladki, ki pravijo, da se mladi ne zanimajo za politične stranke, ker le-te predstavljajo globlje, širše in dolgoročneje cilje, ki mlademu človeku v nekem trenutnem »mladem« obdobju, ne morejo veliko ponuditi. Ugotavljajo tudi vpliv spremenjenih vrednot, saj je politika na prepričljivem zadnjem mestu. Analiza stanja je podobna tudi v drugih državah Evropske unije.

Mladinsko področje v Sloveniji je že vseskozi predmet najrazličnejših raziskav z namenom pridobitve dodatnih vedenj, stanj mladine. Tudi moja raziskava, čeprav na majhnem vzorcu, je pokazala, kako so mladi heterogena skupina, kako se razlikujejo. Vse to vpliva na pojem politične participacije. Nadaljnja raziskovanja bi usmerila v ugotavljanje, kako družbeni razred vpliva na zanimanje za politiko. Zanimal pa bi me tudi vedno večji vpliv medijev ter personalizacija volitev.

Na koncu se sprašujem, ali mladina znova postaja problem. Mladina modernih družb se je spremenila ter izoblikovala v osamosvojeno družbeno skupino. Bolj odgovorno bo morala sprejemati posledice svojih odločitev ter vkorakati v svet odraslih ter tako tudi sprejeti politiko, ne pa zgolj podaljševati mladost. Idealno bi bilo, če bi mladi svoje probleme zaznali rešljive skozi politiko in z oblikovanjem političnih zahtev. Tako bi bila moja diplomska naloga drugačna in bi govorila samo o tem, kako velik interes za politiko je med mladimi ter besed apatija in alienacija sploh ne bi poznali. To pa bi bile že drugačne raziskave...

VIRI IN LITERATURA

SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

- Axford, Barrie (2002): Political participation. V Barrie Axford, Gary K. Browning, Richard Huggins in Ben Rosamond: *Politics—An introduction*, 121–122. London: Routledge.
- Beck, Ulrich (2001): *Družba tveganja na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Založba Krtina.
- Brezovšek, Marjan (2002): Volitve in politično predstavništvo. V Danica Fink–Hafner in Tomaž Boh (ur.): *Parlamentarne volitve 2002*, 51–69. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Brezovšek, Marjan (2004): Problem volilne (ne)udeležbe na lokalnih volitvah in volilno ravnanje. V Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Kraševc (ur.): *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, 36–48. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Della Porta, Donatella (2003): *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Dolar, Ksenija in Seta Knop (1994): *Leksikon*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Fink–Hafner, Danica (1992): *Nova družbena gibanja—subjekti politične inovacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Fink–Hafner, Danica (2001): *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Janda, Kenneth, Jeffrey M. Berry in Jerry Goldman (1992): *The challenge of democracy: government in America*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Kaase, Max in Kenneth Newton (1999): *Zaupanje v vlado*. Ljubljana: Liberalna akademija in znanstvena knjižnica.
- Kolenec, Janez (1993): *Politična kultura Slovencev*. Ljubljana: Založba Karantanija.
- Kolenc, Janez (2002): *Politična kultura na prehodu v demokracijo (primer Slovenije)*. Ljubljana: i2.
- Lukšič, Igor (1992): Politična kultura—izvor pojma. Njegova vsebina in aplikacija na Slovenijo. V Janez Stanič in Dušan Macura (ur.): *Demokracija in politična kultura—zbornik*, 13–26. Ljubljana: Enajsta univerza.
- Mihelj, Vlado (ur.) (2002): Mladi kot subjekt in objekt politike. Politična socializacija in politična kultura slovenske mladine na prelomu stoletja. V *Mladina 2000: Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*, 105–162. Maribor: Založba Aristej.
- Milbrath, W. Lester (1965): *Political participation—How and why do people get involved in politics?* Chicago: Rand McNally & Company.

- Movit na mladina (2006): *Dajmo mladim zagon. Mladinsko delo in pomen mladinske politike Evropske unije*. Ljubljana: Movit na mladina.
- Požarnik, Hubert (1992): Politična kultura v demokraciji. V Janez Stanič in Dušan Macura (ur.): *Demokracija in politična kultura—zbornik*, 27–37. Ljubljana: Enajsta univerza.
- Rus, Veljko in Niko Toš (2005): *Vrednote Slovencev in Evropejcev. Analiza vrednotnih orientacij Slovencev ob koncu stoletja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Tomšič, Matevž (2002): *Politična stabilnost v novih demokracijah*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ule, Mirjana (1988): *Mladina in ideologija*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Ule, Mirjana in Vlado Miheljak (1995): *Pri(e)hodnost mladine*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za mladino.
- Ule, Mirjana (1996): *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Zbirka Forum.
- Ule, Mirjana in ostali (2000): Otroci svobode ali vrednotni obrat mladih v devetdesetih. V Tanja Rener, Metka Mencin Čeplak in Blanka Tivadar: *Socialna ranljivost mladih*, 71–80. Maribor: Zbirka Juventa.
- Ule, Mirjana (2002): Mladina. Fenomen dvajsetega stoletja. V Mladina 2000: *Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*, 9–37. Maribor: Založba Aristej.
- Ule, Mirjana in Metka Kuhar (2002): Sodobna mladina: izziv sprememb. V Mladina 2000: *Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*, 39–60. Maribor: Založba Aristej.
- Židan, Alojzija (2003): Politična socializacija mladih (ob spremljanju predsedniških volitev v letu 2002). V Danica Fink–Hafner in Tomaž Boh (ur.): *Predsedniške volitve 2002*, 319–332. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

PRISPEVKI

- Adam, Frane (1991): Politična participacija kot sestavina kakovosti življenja. *Družboslovne razprave* 102–117. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Brezovšek, Marjan (1995): Politična participacija. *Teorija in praksa* 32(3–4), 199–211.
- Fink–Hafner, Danica in Samo Kropivnik (2006): Politična udeležba v posocializmu: med deformirano modernostjo, novo modernizacijo in postmodernostjo. *Družboslovne razprave*, XXII, 51, 55–72.

Kuhar, Metka (2004): Politična participacija mladih – Politika me/ne briga? *Medijska preža* 20(21), 44–45.

Lijphart, Arend (1997): Neenaka participacija: nerazrešena dilema demokracije. *Teorija in praksa* 34(3), 524–545.

Mencin Čeplak, Metka (2002): Mladi in prostori političnosti. *Socialna pedagogika* 6(3), 239–253.

Mencin Čeplak, Metka (2006): Values of young people in Slovenia: the search for personal security. *Young* 14(4), 291–309.

INTERNETNI VIRI

Eurodesk Slovenija (2004): *Bela knjiga Evropske komisije: Nova spodbuda za evropsko mladino*. Dostopno na <http://mladina.movit.si/content.asp?MenuID=724&UnitID=3&LanguageID=1&Menu> (17. april 2007).

Divjak, Tina in Primož Šporar (2005): *Primerjalno pravna analiza mladinske zakonodaje v Evropi*. Dostopno na http://www.uradzamladino.gov.si/fileadmin/.../PRIMERJALNO_PRAVNA_ANALIZA_MLADINSKE_ZAKONODAJE_V_EVROPI (17. april 2007).

Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije (MISSS) (2007): *Mlada liberalna demokracija*. Dostopno na <http://www.mld.lids.si/> (5. april 2007).

MISSS (2007): *Mladi forum socialnih demokratov*. Dostopno na <http://www.mladiforum.org/> (5. april 2007).

MISSS(2007): *Mlada Slovenija*. Dostopna na <http://www.mladaslovenija.org/index.php> (5. april 2007).

MISSS (2007): *Nova generacija*. Dostopna na <http://www.novageneracija.org/> (5. april 2007).

MISSS (2007): *Slovenska demokratska mladina*. Dostopno na <http://sdm-si.org/> (5. april 2007).

Urad Republike Slovenije za mladino (2007): *Mladi v akciji*. Dostopno na <http://www.uradzamladino.gov.si/> (5. april 2007).

INTERVJUJI

Intervju z g. Jernejem Dirnbekom, sekretarjem na Uradu Republike Slovenije za mladino. Ljubljana, 19.04.2007.

PRILOGE

Priloga A: Anketa med mladimi v Sloveniji

ANKETA: POLITIČNA PARTICIPACIJA MLADIH V SLOVENIJI

Lepo pozdravljen(a)! Sem Maja Keržan, absolventka politologije na Fakulteti za družbene vede. Za temo svoje diplomske naloge sem se odločila raziskati politično participacijo mladih v Sloveniji. Pred vami je kratka anonimna anketa, ki je del moje raziskave. Že vnaprej se ti zahvaljujem za tvoj čas in iskrene odgovore.

Ustrezno obkroži ali dopolni:

1. Spol: 1. moški 2. ženski

2. Starost:

- 1. 18-21
- 2. 22-25
- 3. 26-29

3. Katero najvišjo stopnjo izobrazbe si dosegel?

- 1. nedokončana osnovna šola
- 2. končana osnovna šola
- 3. nedokončana srednja šola
- 4. končana srednja šola
- 5. dokončana višja šola
- 6. dokončana visoka šola

4. V kakšnem okolju živiš?

- 1. mestno
- 2. primestno
- 3. vaško

5. Kakšno je tvoje zanimanje za politiko?

- 1. nimam zanimanja
- 2. srednje, šibko
- 3. močno
- 4. zelo močno

**6. Kaj te v politiki najbolj zanima? S čim se najbolj identificiraš? So to:
(Obkroži samo en odgovor)**

1. politične stranke
2. nova družbena gibanja (gibanja, katerih tematike so mir, človekove pravice, ekologija, ...)
3. politične institucije (parlament, vlada)
4. sodelovanje v demonstracijah in podpisovanje peticij
5. nič od naštetega

7. Kako pogosto spremljaš politiko prek poročil na televiziji, po radiu, internetu ali v dnevnih časopisih?

1. nikoli
2. enkrat ali dvakrat na mesec
3. enkrat ali dvakrat na teden
4. večkrat na teden
5. vsak dan

8. Kako pogosto se z drugimi ljudmi pogovarjaš o političnem dogajanju v državi ali v vaši občini?

1. nikoli
2. enkrat ali dvakrat na mesec
3. enkrat ali dvakrat na teden
4. večkrat na teden
5. vsak dan

9. S kom se najpogosteje pogovarjaš o politiki? (Obkroži samo en odgovor)

1. s starši
2. z intimnim partnerjem (fant, mož, dekle, žena)
3. s prijatelji, družbo
4. s sošolci, študijskimi kolegi
5. s sodelavci in sodelavkami
6. z nikomer

10. Na podlagi česa (koga) se odločaš na volitvah, če se jih udeležiš? (Obkroži samo en odgovor)

1. strankarska pripadnost
2. politični program kandidata
3. osebnostne lastnosti kandidata (všečnost kandidata)
4. vpliv oziroma posvetovanje s starši, prijatelji
5. vpliv medijev (predstavitev kandidata v medijih)

Priloga B: Zapis mnenja gospoda Jerneja Dirnbeka (sekretarja na Uradu Republike Slovenije za mladino) o politični participaciji mladih v Sloveniji in o delovanju urada

Kaj menite o politični participaciji mladih v Sloveniji? Kako opisujete delovanje Urada Republike Slovenije za mladino na področju mladine in participacije mladih?

Urad Republike Slovenije za mladino je bil ustanovljen leta 1991. Je državni organ, ki je neposredno odgovoren za področje mladih. Delo z mladimi je vedno bilo in vedno bo zelo heterogeno. Praksa pa velikokrat dohiteva teorijo. Urad vodi svojo nacionalno mladinsko politiko. Seveda vse skladno z nacionalnimi prioriteta in dogovori sprejetimi na ravni držav članic Evropske unije. Slovenija spada med države, ki se lahko ponašajo z večletno tradicijo na področju participacije mladih. Sem mnenja, da mladi v Sloveniji izražajo nek interes, zanimanje za politiko. Tako je bilo leta 1974. Zakon o društvih je močno spodbudil ustanavljanje in delovanje interesno usmerjenih organizacij. Mladi so bili takrat tvorec idej. Predstavljali so pomemben del družbenih gibanj. Ta pa so privedla do sprememb. V letu 1991, po osamosvojitvi, so mladi kmalu nadaljevali s svojim angažiranjem, vendar malo drugače.

Poudarjam, da interes med mladimi obstaja. Vendar so mladi veliko bolj aktivni v zadevah, ki se tičejo njih samih. Lep primer za to so lanske demonstracije, študentski upori. Naš Urad spodbuja mlade naj se vključijo v najrazličnejše mladinske organizacije. Spodbujamo prostovoljno delo, participacijo v lokalnih skupnostih. Zelo zaželeno je, če mladi sodelujejo vsaj v različnih projektih. Urad želi biti vmesni člen med vladnim in nevladnim sektorjem. Poznamo različne oblike sodelovanja na lokalni ravni. Naj samo omenim. To so: mešana komisija za mladinska vprašanja pri Uradu, posveti Urada z mladinskimi organizacijami, svet Vlade za študentska vprašanja. Omenim pa lahko tudi posvetovalna telesa za mladino na lokalnem nivoju ter otroški parlament.

Mladinsko področje je bilo in vedno bo predmet raziskovanj. Različne raziskave so bile že opravljene na to tematiko. Le-te pa izvajajo ali specializirane institucije ali predstavniki nevladnih organizacij. Vse pa želijo pridobiti dodatne razsežnosti in vedenja o mladih. Na tem mestu moram zelo pohvaliti tudi najrazličnejše prispevke raziskovalcev, še posebej dr. Mirjano Ule in dr. Vlada Miheljaka. Urad za mladino zelo spremlja njihove prispevke in jih

bo tudi v bodoče. Posebej bi rad poudaril, da se oviram na področju participacije mladih že samo zaradi narave področja ne bo možno nikoli povsem izogniti. Mladi so zelo heterogena skupina. Idealen cilj bi bila polna participacija mladih. Vendar so tu ovire. Težko bomo to kdaj dosegli. Že na primer zaradi pomankljive mladinske zakonodaje. Za kakšne tematike pa so naše nacionalne oblasti zelo toge. Organi se odzivajo prepočasi. Mladi se ne obračajo na njih. Probleme rešujejo drugje. Premalo politikov, uradnikov namenja razprave o odločitvah javnega pomena tudi za mlade.

Znova poudarjam, da interes je. Sicer majhen, vendar je. Med mladimi obstaja veliko problemov. Na Uradu smo naredili anketo, in sicer med nevladnimi organizacijami. Anketa je pokazala veliko pasivnost, nemotiviranost. Mladi niso zainteresirani, če v tem ne vidijo koristi. Angažirajo se samo, ko gre za njihove tematike. Mladi so zelo heterogena skupina. Velikokrat so nezainteresirani. Obstaja pa tudi premajhno poznavanje mladih. Včasih pa mladih enostavno ne razumemo. Zavedam se, da bi morale mladinske organizacije slediti trendom mladinskega dela. Morali bi spremeniti zakonodajo, jo narediti bolj stimulatívno. Morda narediti več prostorov, objektov ter druge infrastrukture, namenjene mladim. Mladi so zelo obremenjeni. Naš šolski sistem premalo vzgaja mlade v duhu inovacij. Problem pa je tudi v tem, da je veliko interesnih dejavnosti plačljivih. Mladi, ki imajo manj denarja, prihajajo iz socialno ogroženih okolij, težje participirajo.

Probleme mladih bi morali hitreje prepoznati. Okolje bi moralo biti tako, da bi mlade spodbujalo. Mladi ne najdejo stimulacije v okolju. Obenem so preobremenjeni. Prevelik je vpliv medijev. Preveč je gledanja televizije. Opažamo, da mladi vedno bolj mislijo potrošniško. Vpliv vidim v rumenem tisku, nasilju na televiziji. Konflikt vse prevečkrat postaja normalen način reševanja problemov. Mladi bi morali zavetje najdi v družini. Družina ne sme biti pasivna. Mlade bi morala, poleg družbe predvsem spodbujati družina.

Mladi imajo danes spremenjene vrednote. Spremeniti se bo moralo marsikaj, da bomo drugače govorili o tej tematiki. Večina prebivalstva v tem ne vidi problema. Temu podobna je tudi naklonjenost politike. Vse to vpliva na politično participacijo mladih v Sloveniji. Mislim, da lahko samo upamo, da se bo sčasoma, kaj spremenilo. Morda pa bo kdaj porast interesa za politiko med mladimi?

Priloga C: Odgovori na zastavljena vprašanja slovenskih podmladkov

Vprašanja strukturiranih intervjujev s podmladki slovenskih strank

1. Kaj menite o politični participaciji mladih v Sloveniji?
2. Zakaj vedno znova beremo o nizki politični participaciji? O nizkem interesu mladih za politiko in politična vprašanja? Kje so razlogi?
3. Kateri dejavniki, po vašem mnenju, vplivajo na politično participacijo mladih v Sloveniji?
4. Kaj menite o tem, in sicer: ali se mladi bolj zanimajo za politične institucije ali alternativna družbena gibanja (podpisovanje peticij, demonstracije, nova družbena gibanja)?

Vprašanja sem poslala po e – pošti: Mladi Sloveniji, Novi generaciji, Slovenski demokrati mladini, Mlademu forumu socialnih demokratov, Mladi liberalni demokraciji, in sicer 5. aprila 2007.

Odgovori na zastavljena vprašanja:

----- Forwarded Message -----

From: Nikolaj Oblak <nikolaj.oblak@pharmaswiss.si>
To: maja kerzan <maja_kerzan@yahoo.com>
Sent: Wednesday, April 11, 2007 8:39:31 AM
Subject: RE: POMOČ PRI DIPLOMSKI NALOGI

Pozdravljena,
Z veseljem bom odgovoril na tvoja vprašanja.
Odgovorim na te, ali mi jih še pošlješ?
Do kdaj potrebuješ?
Lp, Nikolaj Oblak
Nikolaj.oblak@sdm.si

Spoštovana Maja!

Najprej iskreno opravičilo za tako pozen odgovor.

Hvala za povabilo k sodelovanju in za postavljena vprašanja. Zanima me, ali je možno, da bi osebno prišli na naše tajništvo in bi v obliki srečanja v živo Vam odgovorili na vaša vprašanja? V kolikor je to možno, Vas prosim, da mi sporočite, kateri dan bi Vam ustrejal za srečanje, da se potem dogovorim z našim predsednikom za termin srečanja. Lep pozdrav. S spoštovanjem
Jakob Bec, namestnik generalnega sekretarja Msi
MLADA SLOVENIJA - podmladek NSI
Cankarjeva 11, 1000 Ljubljana
tel: 01/241-66-60, faks: 01/241-66-61
e-pošta: tajnistvo@mladaslovenija.org, internet: www.mladaslovenija.org

Pozdravljena, Maja!

Prilagam svoje odgovore na tvoja vprašanja, tu pa imaš še maile predsednikov ostalih podmladkov: robert.ilc@mladaslovenija.org, nikolaj.oblak@sdm.si; dejan.levanic@gmail.com, ales.bucar@fvv.uni-mb.si;

Srečno in uspešno!

Rok Ravnikar, Nova generacija SLS

Pozdravljeni!

Moje ime je Maja Keržan in sem absolventka na Fakulteti za družbene vede. Pri pisanju moje diplomske naloge, katere naslov je Politična participacija mladih v Sloveniji, mi je zaenkrat pomagal le gospod Rok Ravnikar iz Nove generacije SLS, ki mi je posredoval tudi vaše e-mail naslove. Tako se obračam še na vas, saj me zanimajo tudi vaši kratki odgovori, mnenje na nekaj vprašanj. Za vašo pomoč se vam že v naprej zahvaljujem.

1. Kaj menite o politični participaciji mladih v Sloveniji? Kako jo vidite v podmladkih?
2. Zakaj je politična participacija po vašem mnenju tako nizka med mladimi v Sloveniji? Saj vse raziskave, tudi moja opravljena anketa med mladimi, kažejo šibko, majhno zanimanje, interes za politiko?
3. Kateri dejavniki po vašem mnenju vplivajo na politično participacijo? So to spol, okolje, kultura....vpliv socializacije?
4. Ali se mladi po vašem mnenju bolj zanimajo za politične stranke, institucije ali bolj za alternativne državljanske pobude, kot so nova družbena gibanja, podpisovanje peticij, sodelovanje v demonstracijah?

Hvala za vaše sodelovanje.

Z lepimi pozdravi,

Maja Keržan

Odgovori na zastavljena vprašanja:

Kaj menite o politični participaciji mladih v Sloveniji?

Posebnih analiz nimamo niti jih ne poznamo, dejstvo pa je, da je glede na pretekla leta množičnost in udeležba na aktivnostih političnih podmladkov pada.

Po eni strani sicer srečujemo precejšnjo mero zanimanja za sodelovanje na volitvah (kot kandidati, primer zadnje lokalne volitve) po drugi strani pa glede na pretekla leta ni zaznati večjih, homogenih političnih zahtev s strani mladih.

V smislu možnosti, tudi zakonskih, je dandanes situacija veliko boljša (primer je recimo sprejeta zakonodaja o Mladinskem svetu Slovenije in lokalnih mladinskih svetih), vendar pa je naša ocena, da se te institucionalne možnosti še vedno premalo izkoriščajo.

Zakaj vedno znova beremo o nizki politični participaciji? O nizkem interesu mladih za politiko in politična vprašanja? Kje so razlogi?

Za razliko od prejšnjega političnega sistema (pred 1990), v katerem se je mlade od najzgodnejših let sistematično vključevalo in pripravljalo na aktivno družbeno participacijo – pa kakorkoli (ne)demokratična je že bila, je naša ocena da v današnjem vzgojno-izobraževalnem sistemu do starosti, pri kateri se vključujejo politične stranke (ponavadi od polnoletnosti dalje) ne obstaja zadostna in pozitivna predstava o pomenu, smislu in potrebah po političnem udejstvovanju. V javnosti ima politika kot taka negativen predznak, asociacije povezane s politiko s negativne skoraj v vseh starostnih skupinah, zato je skoraj nemogoče pričakovati drugačne rezultate in odnos mladih do politike.

Kateri dejavniki, po vašem mnenju, vplivajo na politično participacijo mladih v Sloveniji?

Vpliva predvsem lokalna politična kultura v lokalni skupnosti, politična kultura, izkušnja in tradicija v družini ter izkušnje ali stiki s politiko v krogu vrstnikov s katerim se vsakodnevno družijo. Pomembno je tudi, kako je sicer razvito civilno-družbeno življenje v neposrednem okolju in kako ima posameznik organizirano svojo socialno mrežo. Če je socialna mreža v ožjem smislu vpeta tudi v prosti čas in življenjski prostor, potem pride prej in lažje do izoblikovanja problemov, zahtev in stališč, ki lahko prerastejo v politični aktivizem.

Zanima pa me tudi, kaj menite o tem, ali se mladi bolj zanimajo za politične institucije ali za alternativna družbena gibanja, tu mislim na podpisovanje peticij, demonstracije ter nova družbena gibanja?

Tako družbena gibanja kot peticije, demonstracije itd,... So v svojem vsebinskem smislu veliko ožja kot vsaka politična stranka ali podmladek v njenem okviru. Zato je za take ozke pobude veliko lažje v množici mladih identificirati tiste mlade, ki se poistovetijo s problemom, ga ponotranjijo in so pripravljeni v okviru političnega aktivizma se izpostaviti. Na drugi strani politični podmladki oz. politične stranke kot take predstavljajo globlje, širše in dolgoročne cilje, ki verjetno mlademu človeku tukaj in zdaj ne morejo veliko ponuditi.

Kaj menite o tem, in sicer: ali se mladi bolj zanimajo za politične institucije ali alternativna družbena gibanja (podpisovanje peticij, demonstracije, nova družbena gibanja)?

V tem trenutku lahko samo ugotovimo, da ob dejstvu, da je participacija mladih nizka, več kot očitno politične institucije ne uspejo prikazati ali dokazati smiselnosti političnega udejstvovanja mladih, po drugi strani pa se ob odsotnosti spontanih družbenih mladinskih iniciativ lahko tudi zaključuje, da se mladi ne soočajo s konkretnjšo problematiko, ali pa kar je verjetneje, svoje probleme ne zaznavajo kot rešljive skozi politiko in skozi izoblikovanje političnih zahtev.